

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
UGDYMO SISTEMŲ KATEDRA

INGRIDA DANISEVIČIŪTĖ
EDUKOLOGIJOS MAGISTRANTŪROS
STUDENTĖ

**SAVANORIŠKOS VEIKLOS FENOMENAS KAIP
POTENCIALUS NEFORMALIOJO UGDYMO(SI)
VEIKSNYS**

Magistro darbas

Darbo vadovas
doc. dr. Rytis Vilkonis

Šiauliai, 2011

Santrauka

Darbe buvo išanalizuota neformaliojo ir savaiminio ugdymo(-si) teorija savanoriškosios veikos kontekste bei išnagrinėtas savanoriškų organizacijų veiklos teorinis pagrindimas.

Iškelta hipotezė, kad dalyvavimas savanoriškoje veikloje suteikia galimybes asmeninių savybių ugdymui, pasaulėžiūros, pasaulėjautos bei pilietiškumo formavimui, atveria platesnes galimybes atrasti / realizuoti savo gabumus bei vidinį potencialą.

Tyrimo metu buvo atliekamas interviu, naudojant pusiau standartizuotą klausimyną.

Tikslas – išanalizuoti savanoriškos veiklos ugdomąjį potencialą, atskleidžiant savanorių dalyvavimo savanoriškoje veikloje motyvus bei ištirtiant savanoriškos veiklos dalyvių naujų kompetencijų įgijimo galimybes.

Atlikta kokybinė duomenų analizė.

Tyrimo dalyvavo 19 informantų iš Lietuvos ir užsienio šalių.

Svarbiausios tyrimo išvados:

- Savanoriška veikla palaiko ir praplečia mokymosi visą gyvenimą idėją, vaidina svarbų vaidmenį neformalaus švietimo procese;
- Savanoriška veikla ugdo pilietiškumą modernioje visuomenėje: politinių įvykių supratimą, visuomenės interesų paisymą, gebėjimą dalyvauti bendroje veikloje, savęs kaip visuomenės nario atradimą;
- Edukacija savanoriškoje veikloje vysto individualius gebėjimus ir kompetencijas, kuriuos savanoriai gali pritaikyti būsimoje darbinėje ir nedarbinėje veikloje.

Summary

Volunteering phenomenon as a potential non – formal education development agent

Volunteering appears to play a powerful role as a potential factor in non – formal and in – formal education. It is a factor to affect educational processes. Volunteering is one of the methods that an individual could be in time of developing own skills and competences. Furthermore, it gives a possibility of lifetime lasting education process.

The object of the research: volunteering educational potential.

The purpose of the research: to give analysis of volunteering educational potential and at the same time to reveal structure of volunteer's motivation.

The goals of the research:

1. To evaluate non – formal and in – formal education theoretical sources.
2. To evaluate voluntary (third) sector – NGO – basics in theoretical aspects.
3. To reveal structure of volunteer's motivation and development of new skills and competences.

Methods of the research data collection and processing:

- Theoretical analysis: studies of Law and the scientific literature, adult lifetime education, literature resources research;
- As the main source of information in the research chosen method was – questioning by word using Skype program and partly standardized questionnaire was used.
- Content analysis method.

Research volume: 19 respondents were participating in the research from Lithuania and other countries. Using the data which was obtained during the interview, 6 diagnostic categories were disclosed.

After research data analysis, the main conclusions were given:

- Volunteering is a powerful force for civil society change and life long learning;
- Volunteering increases chances of competences and individual skills development in educational basis;
- Voluntary work ensure individual skills, talents and interests contribution to gain relevant and pre-professional experiences.

Turinys

Įvadas	5
1. Neformalaus ugdymo ir savanoriškos veiklos ryšys teoriniame kontekste	9
1.1. Teisinis neformaliojo ir savaiminio ugdymo reguliavimas	9
1.1.1. Pagrindiniai ES dokumentai, reglamentuojantys neformalų ir savaiminį suaugusiųjų švietimą	9
1.1.2. Pagrindiniai LR dokumentai, reglamentuojantys neformalų ir savaiminį suaugusiųjų švietimą	10
1.1.3. Savanoriškos veiklos samprata, jos tikslai ir uždaviniai ES dokumentuose	13
1.2. Savanorystės tradicijų plėtra NVO veiklos strategijose	16
1.2.1. NVO struktūros kūrimas Lietuvoje ir jos reikšmė dalyvavimui savanoriškoje veikloje bei pilietiškumo ugdymui	16
1.2.2. NVO veiklos tradicijos kitose ES šalyse	19
1.3. Neformalus ugdymas NVO savanoriškoje veikloje	22
2. Savanorių dalyvavimo savanoriškoje veikloje motyvų ir naujų kompetencijų įgijimo galimybių tyrimas	27
2.1. Tyrimo metodologija	27
2.1.1. Strategijos pagrindimas	27
2.1.2. Tyrimo metodai ir instrumentai	28
2.1.3. Tyrimo organizavimas	29
2.1.4. Tyrimo imties ir tiriamųjų charakteristikos	30
2.2. Tyrimo rezultatai	33
2.2.1. Motyvacija ir pasiryžimo savanoriškai veiklai priežastys	34
2.2.2. Savanorių lūkesčių ir tikrovės atitikimas	41
2.2.3. Savanorystė kaip ugdomasis socialinės sąveikos veiksnys (interpersonalinis aspektas)	44
2.2.4. Savanorystė kaip asmenybės formavimo veiksnys (intrapersonalinis aspektas)	48
2.2.5. Savanoriškos veiklos edukacinis poveikis ir perspektyvos	51
2.2.6. Apmokymų reikalingumas savanoriškai veiklai vykdyti	58
Išvados	59
Rekomendacijos	60
Literatūros sąrašas	61
Priedai	65

Ivadas

Tyrimo aktualumas. Savanoriška veikla Lietuvoje yra dar neįprastas reiškinys, nors jau tarpukario Lietuvoje buvo užuomazgos rinktis į bendruomenės parapijose ir teikti pagalbą.

S. Meier ir A. Stutzer (2008) analizavo savanorystę kaip reiškinį buvusioje Rytų Vokietijoje po Vokietijos susijungimo. Tyrėjų surinkti statistiniai duomenys rodo, kad aukštesnis pragyvenimo lygis skatina savanorystės plitimą, kaip laimės pojūčio ieškojimą ir atradimą. Egzistuoja ir atvirkštinis ryšys: sąlygiškai laimingesni žmonės daugiau linkę savanoriauti. Tą patį konstatavo P. A. Thoits ir L. N. Hewitt (2001), kurie rinko duomenis JAV.

Tinklapis sciencemag.org skelbia, kad žmonės, kurie išleidžia dalį savo lėšų labdaros tikslams yra laimingesni ir jaučiasi psichologiškai stabiliau. Šis laimės jausmas, kai padedi kitiems, išlieka ilgiau, nei tas, kai už tuos pačius pinigus pamalonini savo asmeninius poreikius. Tą patį savo tyrimais patvirtino socialinė psichologė E. Dunn (2009), atlikusi eksperimentą su Kanados Kolumbijos universiteto studentais. Ji pabrėžė, kad altruizmui tapus gyvenimo būdu laimės jausmas yra ilgesnis ir stipresnis.

Remiantis minėtais tyrimais galima teigti, kad savanorystė glaudžiai susijusi su emocijomis ir psichologiniu komfortu.

Anke C.Plagnol (2009) nuomone, savanoriais tampa aukštesnio išsilavinimo žmonės, turintys geresnį materialinį pagrindą, tvirtesnių religinių ar moralinių įsitikinimų žmonės. Didžiausią motyvaciją duoda suvokimas, kad priklausai bendruomenei, draugystės atradimas, noras išreikšti savo asmenybę ir gebėjimus. Tyrėja teigia, kad savanorystės pasirinkimą sąlygoja tokie veiksniai kaip galėjimas, motyvacija ir aplinkybės. Pagal Anke C.Plagnol, Felicia A.Huppert (2009) tyrimo duomenis savanoriška veikla kelia gyvenimo lygį ir iš kitos pusės – laimingesni žmonės yra daugiau linkę savanoriauti. Savanoriai atiduoda asmeninius resursus – laiką ir sugebėjimus. Altruizmas – viena iš svarbesnių motyvacijų Vakarų Europos šalyse. Dalyvavimas savanoriškoje veikloje ugdo jaunimo solidarumo jausmą, kūrybiškumą, verslumą, iniciatyvą, ruošiantis aktyviam dalyvavimui visuomenės gyvenime. Galima daryti prielaidą, kad savanorystė atlieka neformalaus ugdytojo vaidmenį pilietiškoje ir demokratiškoje visuomenėje.

2008 m. birželio – liepos mėnesį tyrimų bendrovė „TNS Gallup“ atliko tyrimą „Savanorystės veikla Lietuvoje“. Jį inicijavo VŠĮ „Savanorių centras“. Pagal atlikto tyrimo rezultatus daroma išvada, kad žmonės nesidomi ir yra neinformuoti, klaidingai supranta savanorystę arba nežino apie tokį reiškinį, nors Lietuvoje yra nemažai savanorišką veiklą

aktyviai atliekančių ir propoguojančių organizacijų, besirūpinančių pagyvenusiais žmonėmis, vaikais, gyvūnais, aplinkos apsauga ir užsiimančių kita filantropine veikla.

Savanoriškos veiklos nepopuliarumas Lietuvoje, kaip ir kitose Rytų Europos šalyse, negali būti paaiškinamas kaip tinkamų organizacijų nebuvimas, tinkamos veiklos neradimas, nes savanorystė gali būti formali, kai yra organizuota ir vykdoma kokios nors organizacijos, arba neformali, t.y. individuali.

Tyrimu „Savanoriškos veiklos fenomenas kaip potencialus neformaliojo ugdymo(si) veiksnys“ savanorystė analizuojama kaip neformalaus ugdymo reiškinys, norint tapti pilnaverčiais ir sėkmingais visuomenės nariais. Analizuojamas lietuviškos savimonės ir supratimo kitimas – savanoriško darbo prasmės atradimas, jaunimo įtraukimas į savanorišką veiklą formuojant demokratišką ir atvirą ateities visuomenę.

Rimtesnių tyrimų, analizuojančių savanoriškos veiklos privalumus ugdymo procese, kol kas Lietuvoje dar nėra atlikta.

Tyrimo problema. Savanoriškai veiklai Lietuvoje iki šiol skiriamas mažas dėmesys. Palyginus su Vakarų Europos šalimis, Lietuvoje, kaip ir bendrai visose Rytų Europos šalyse, savanorystė kaip visuomenės fenomenas yra retai pripažįstamas. Eurobarometro (2009) duomenimis, Lietuvoje savanoriškoje veikloje dalyvauja vos 11 proc. gyventojų, kai JAV ir Vakarų Europos šalyse – apie 50 proc. gyventojų yra įsitraukę į šią veiklą. Norvegija, Danija ir Švedija užima aukščiausią poziciją – net 86 proc. gyventojų dalyvauja formalioje arba neformalioje savanoriškoje veikloje.

Lietuvoje, skirtingai nei Vakarų Europoje, kol kas nėra savanoriškos veiklos tradicijų, kurios savo ruožtu formuotų pilietinį aktyvumą ir skatintų neformalų ugdymą. Norint populiarinti savanorišką veiklą reikia atsižvelgti, kokia motyvacija skatina žmones užsiimti savanoriška veikla, t.y. kokią naudą (nematerialine prasme) duoda savanorystė. Iškyla ir kitas klausimas: ar saviugdų galimybė yra viena iš dalyvavimo priežasčių?

Europos Sąjungos šalių švietimo politikos tendencijos yra jaunimo skatinimas dalyvauti daugiakultūrinės Europos kūrime, ugdant pilietiškumo jausmą, pagarbą žmogaus teisėms bei laisvėms, toleranciją, iniciatyvumą, savarankiškumą, aktyvumą, individualumą, Europos vertybių suvokimą, teisišką sąmoningumą. Svarbus ES gyventojų poreikis – pagrindinių gebėjimų bei kompetencijų įgijimas, kurį suteikia ne tik formalus, bet ir neformalus bei savaiminis ugdymas kaip aktyvaus pilietiškumo pagrindas. Savanoriškos veiklos plėtojimas Lietuvoje, kaip neformalaus ugdymo veiksnys, gali padėti formuoti tokias jauno žmogaus asmenines savybes ir kurti naujos šiuolaikinės visuomenės idealus.

Tyrimo objektas – savanoriškos veiklos ugdomasis potencialas.

Hipotezė. Dalyvavimas savanoriškoje veikloje suteikia galimybes asmeninių savybių ugdymui, pasaulėžiūros, pasaulėjautos bei pilietiškumo formavimui, atveria platesnes galimybes atrasti / realizuoti savo gabumus bei vidinį potencialą.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti savanoriškos veiklos ugdomąjį potencialą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti neformaliojo ir savaiminio ugdymo(-si) teoriją savanoriškosios veiklos kontekste.
2. Išanalizuoti savanoriškų organizacijų veiklos teorinį pagrindimą.
3. Atskleisti savanorių dalyvavimo savanoriškoje veikloje motyvus.
4. Ištirti savanoriškos veiklos dalyvių naujų kompetencijų įgijimo galimybes.

Tyrimo metodika.

Tyrimas grindžiamas egzistencializmo filosofiniu požiūriu, fenomenologine strategija, kuri remiasi humanistinėmis idėjomis. „Fenomenologija siekia išryškinti galimus pasaulio patyrimo variantus“ (Bitinas, 2008). Šiai strategijai būdingas skirtingas reiškinių suvokimo ypatumų aprašymas, atspindintis tiriamųjų patirtį bei išgyvenimus, nevertinant ar ta informacija yra gera ar bloga. Idėja ta, kad žmonės kitaip suvokia ir supranta bei turi skirtingas tikrovės koncepcijas.

Tyrimo metodai.

- Mokslinės informacijos šaltinių ir dokumentų analizė;
- Pusiau standartizuotas interviu (žodžiu ir raštu);
- Content (turinio) analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrime yra dvi tiriamųjų grupės (iš viso 19 informantų):

1. Buvę arba esantys įvairių tautybių savanoriai (15);
2. Savanoriškų organizacijų darbuotojai (4), su savanoryste susiję savo profesine veikla.

Buvę arba esantys savanoriai parinkti iš įvairių pasaulio šalių, įvairaus amžiaus bei abiejų lyčių atstovai, dalyvavę savanoriškoje veikloje ne mažiau nei 6 mėnesius.

Tyrimas atliktas naudojant pusiau standartizuotą interviu žodžiu ir raštu.

Tyrimo etapai. Su informantais buvo pradėta tartis 2010 m. vasarą: kokių laiku bei patogiausiu abiem pusėms būdu vyks apklausa.

Vėliau sudarytas klausimynas buvo išsiųstas elektroniniu paštu užsienyje gyvenantiems informantams, atliktas interviu žodžiu bei raštu.

Surinkus duomenis, jie buvo apdorojami, t.y. kategorizuojami, sisteminant jų reikšmes. Pradžioje vyko kodavimas, t.y. suskirstymas reikšmių į kategorijas: tyrimo duomenys padalinti

į atskirus teiginius, vadinamus empiriniais indikatoriais. Po to jie buvo kategorizuojami ir kategorijos sujungtos diagnostinėmis sritimis.

Kiekviena diagnostinė sritis buvo apibendrinta.

Paskutinis etapas – daromos bendros išvados bei rekomendacijos.

Darbo naujumas / reikšmingumas. Atskleisti motyvai, skatinantys savanorišką veiklą, bei pačios savanoriškos veiklos – kaip neformaliojo ugdymo(si) veiksnio – reikšmingumas.

Darbo aprobacija. Pranešimas tema „Savanoriškos veiklos fenomenas kaip potencialus neformaliojo ugdymo(si) veiksnys“ buvo skaitytas studentų mokslinių darbų konferencijoje Šiaulių universitete, 2011 m. gegužės 5 d.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 3 priedai. Darbe pateikiama 23 lentelės, 3 paveikslai.

Reikšminiai žodžiai: savanoriška veikla (volunteering), savanoris (volunteer), neformalus ugdymas (non – formal education), savaiminis ugdymas (in – formal education).

1. Neformalaus ugdymo ir savanoriškos veiklos ryšys teoriniame kontekste

1.1. Teisinis neformalaus ir savaiminio ugdymo reguliavimas

1.1.1. Pagrindiniai ES dokumentai, reglamentuojantys neformalų ir savaiminį suaugusiųjų švietimą

Mokymosi veikla ES dokumentuose yra apibrėžiama kaip „bet kokia asmens veikla, organizuota ketinant pagerinti jo žinias, įgūdžius ir kompetenciją“ (Eurostat, 2005). Neformalus mokymasis (non-formal learning) – tai mokymasis, kuris vyksta nebūtinai švietimo ar mokslo institucijoje ir gali būti nesertifikuojamas. Neformalus mokymasis yra struktūriškai apibrėžtas mokymosi trukmės, tikslų ar paramos. Tai tikslinė besimokančiojo veikla („A glossary of terms for education (..)“, 2003). Savaiminis mokymasis (in-formal learning) – tai mokymasis, kurio poreikis formuojasi iš kasdieninio gyvenimo veiklos. Tai struktūriškai neapibrėžtas, paprastai nesertifikuojamas bei gali būti atsitiktinis („A glossary of terms for education (..)“, 2003).

Suaugusiųjų švietimą, kuris apima ir neformalų bei savaiminį mokymąsi, reglamentuojantys įstatymai yra skirtingi kiekvienoje ES šalyje. Nepaisant visų pastangų, jis pripažįstamas tik iš dalies: pripažinimas nėra apibrėžtas ir apima daugelį politikos bei praktikos formų. Svarbiausios to priežastys yra:

- teisinės bazės nebuvimas;
- finansinių išteklių stoka;
- silpna tyrimų bazė.

Šio laikmečio svarbiausias ES gyventojų poreikis yra pagrindinių gebėjimų bei kompetencijų įgijimas. Tai suteikia ne tik formalus, bet ir neformalus bei savaiminis ugdymas, kuris yra aktyvaus pilietiškumo pagrindas. Tai apsaugo visuomenę nuo abejingumo ir apatijos. Savaiminis mokymasis yra prieinamiausias ir naudingiausias daugeliui socialiai atskirtiems asmenims. 25-64 metų amžiaus grupių dalyvavimas neformaliame mokymesi yra keturis kartus didesnis nei formaliame. („Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika“, 2008). Todėl neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimas, o svarbiausia – jo įteisinimas – yra svarbus lygybės bei prieinamumo prasme. Tai ne tik darbo rinkos interesas. Europos suaugusiųjų švietimo asociacija pabrėžia, kad „neformaliojo mokymosi

pripažinimo institucionalizavimas yra pagrindinis įrankis, didinant motyvaciją, prieinamumą, dalyvavimą ir gerinant mokymosi rezultatus“ (2006).

UNESCO dokumentas „Mokymasis: vidinis lobis“ („Learning: the treasure within“, 1996 m.) teigia, kad „švietimas, formalusis ir neformalusis, turi tarnauti visuomenei kaip kūrybos, pažangos, žinių ir mokslo skleidimo instrumentas, padarantis žinias ir mokymąsi universaliai prieinamus“.

Pasaulio bankas 2000 m. Pasaulio švietimo forume pavartojo terminą „neformalus švietimas“, pabrėždamas informacijos žinių visuomenei svarbą.

Mokymosi rodiklių ir standartų sistema planuojama sukurti iki 2013 m., vadovaujantis Lisabonos susitikimo strategija (2000 m.). Memorandume išdėstyti tikslai ir principai mokymuisi visą gyvenimą. Europos Bendrijų Komisijos Lisabonoje (2000 m.) paruoštas mokymosi visą gyvenimą memorandumas skelbia, kad „pastaraisiais metais vis labiau pripažįstama, kad didelė informacijos ir patarimų dalis gaunama neformaliojo mokymosi kanalais. Profesinis orientavimas ir konsultavimas turi paisyti šių veiksmų, ne tik kurdami naujus projektus su vietos asociacijomis ir savanorių grupėmis (...)“. Mokymosi modeliai su laikmečiu sparčiai kinta, visuomenė turi prisitaikyti prie pokyčių. Keičiasi požiūris į mokymo(si), ugdymo(si) ir veiklos būdus. Europos didžiausias turtas yra žmonės. Pagrindinėse memorandumo tezėse, kur pagrindinis dėmesys kreipiamas į mokymosi galimybes ir žmogiškuosius resursus, veiksmingų mokymo(si) metodų kūrimą bei sąlygų mokymosi visą gyvenimą tęstinumui, pabrėžiama, kad reikia „patobulinti būdus, kuriais suprantamas ir vertinamas dalyvavimas mokymosi ir rezultatai, ypač neformaliojo mokymosi“ („Mokymosi visą gyvenimą memorandumas“).

Komunikatas „Paverskime realybę visą gyvenimą trunkantį mokymąsi Europoje“ (2001 m.) mokymąsi laiko svarbiu reiškiniu kiekvienam piliečiui, įgyvendinant viziją tolerantiškos ir demokratiškos Europos.

1.1.2. Pagrindiniai LR dokumentai, reglamentuojantys neformalųjį ir savaiminį suaugusiųjų švietimą

Pagrindinis teisės aktas, pagal kurį Lietuvoje vykdomas švietimas, yra Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Jis pradėjo galioti 1991 m. birželio 25 d. Nuo 2003 m. birželio 28 d. mėnesio įstatymas paskelbtas Valstybės žiniuose nauja redakcija. Visi kiti įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai, reglamentuojantys Lietuvos švietimą, remiasi minėtu LR švietimo įstatymu. Antro skirsnio „Švietimo sistemos sandara“ 6 str. antroje dalyje

pažymima, kad Lietuvos švietimo sistema apima neformalųjį švietimą, t.y. ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą bei kitą neformalųjį suaugusiųjų ir vaikų švietimą. 17 straipsnyje pateikiami neformaliojo suaugusiųjų švietimo nuostatų teiginiai:

- „neformaliojo suaugusiųjų švietimo paskirtis – sudaryti sąlygas asmeniui mokytis
- visą gyvenimą, tenkinti pažinimo poreikius, tobulinti įgytą kvalifikaciją, įgyti papildomų kvalifikacijų“ (1 dalis);
- „neformalusis suaugusiųjų švietimas teikiamas kiekvienam jį pasirinkusiam asmeniui, ne jaunesniam kaip 18 metų“ (2 dalis);
- „neformalųjį suaugusiųjų švietimą gali teikti visi švietimo teikėjai“ (3 dalis);
- „neformaliojo švietimo būdu asmens įgyta kompetencija gali būti pripažįstama kaip formaliojo švietimo programos ar kvalifikacijos dalis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta arba aukštosios mokyklos nusistatyta tvarka“ (4 dalis);
- „neformalųjį suaugusiųjų švietimą reglamentuoja Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas“ (5 dalis).

Septintame įstatymo skirsnyje „Švietimo finansavimas“ 69 str. nurodoma, kad neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklas finansuoja steigėjai, penktas skirsnis „Mokinio, tėvų (globėjų, rūpintojų), mokytojo ir kito švietimo teikėjo teisės ir pareigos“ 48 str. 2 dalyje nurodoma, kad pagal neformaliojo švietimo programas turi teisę ir gali mokytis asmuo, įgijęs aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, taip pat asmuo su profesinės mokyklos išsilavinimu, turintis kvalifikaciją arba darbo praktiką (ne mažiau 3 metų).

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas priimtas 1998 m. birželio 30 d., Nr. VIII-822. „Šis įstatymas reglamentuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemą, nustato jos sandaros, veiklos ir valdymo pagrindus. Įstatymo tikslas – suteikti teises garantijas neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyviams, vykdytojams ir socialiniams partneriams, padėti įgyvendinti įgimtą žmogaus teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę, laiduoti asmeniui galimybę įgyti žinių ir gebėjimų, kurių jam reikia kaip demokratinės visuomenės piliečiui ir tam tikros profesijos specialistui, prisidėti prie kūrybingo ir prasmingo laisvalaikio. Organizuojant neformalųjį švietimą, vadovaujamas Lietuvos Respublikos Konstitucija, Švietimo įstatymu, šiuo ir kitais įstatymais bei teisės norminiais aktais“ (Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, 1998).

Šiame įstatyme apibūdinamas neformalus suaugusiųjų švietimas ir jį reglamentuojančios institucijos. Vienas iš įstatymo uždavinių yra sudaryti sąlygas praktinių gebėjimų ir teorinių žinių įgijimui. Taip pat apibrėžiamos neformalaus ugdymo vykdytojų pareigos, kurios yra atsižvelgti į besimokančiųjų lūkesčius ir poreikius, rengti bei tobulinti švietimo programas,

metodus, juos įgyvendinti. Neformalaus suaugusiųjų švietimo dalyviai gali būti ne jaunesnis 18 metų asmuo (7 str.).„Neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyviai turi teisę: nemokamai gauti informaciją apie veikiančias neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigas, programas, formas; pasirinkti neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigą, formą, programą(...)“(Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, 1998).

Pirmo skirsnio „Bendrosiose nuostatose“ 2 str. pateikiamas Neformaliojo suaugusiųjų švietimo apibrėžimas: „tai – asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis ar studijos, kurias baigusiam neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiro reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą“. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo formos pagal įstatymą yra: „organizuota tikslinė savišvieta; kursai (dieniniai, vakariniai, tęstiniai, trumpalaikiai ir kt.), seminarai, paskaitos; neakivaizdinis (nuotolinis) švietimas; žiniasklaidos priemonėmis perteikiamos šviečiamojo pobūdžio programos“ (5 str.).

Įgyvendinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas gali:“ Lietuvos neformaliojo švietimo įstaigos, taip pat bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštesniosios ir aukštosios mokyklos, įsteigusios neformaliojo suaugusiųjų švietimo padalinius (skyrus, grupes ir t.t.), kiti juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka yra įgiję teisę užsiimti neformaliojo suaugusiųjų švietimu“ (6 str.).

Neformaliojo suaugusiųjų švietimą reglamentuojančius aktus rengia bei švietimo įstaigų veiklą koordinuoja Švietimo ir mokslo ministerija. Ji, kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, taip pat užsako neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, tikslinius projektus, tyrimus, tiria poreikius (3 skirsnis, „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo tvarkymas“,13 str.).

Pagal įstatymo 5 skirsnio „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimas ir rėmimas“ 17 str., neformalų švietimą gali finansuoti patys jo dalyviai, suinteresuoti juridiniai ar fiziniai asmenys, taip pat gali būti panaudotos savivaldybės ir valstybės biudžeto lėšos nustatyta tvarka.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo tvarka taip pat yra patvirtinta švietimo ir mokslo ministro 1999 m. sausio 7 d. įsakymu Nr. 15.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje ir savarankiškai įgytų žinių įvertinimo ir valstybės pripažintų aukštesniojo išsilavinimo ir profesinio mokymo arba tam tikros jų dalies ar modulio baigimo dokumentų bei kvalifikacijos įgijimo laikinoji tvarka patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2001 m. spalio 1 d. įsakymu Nr. 1353.

1.1.3. Savanoriškos veiklos samprata, jos tikslai ir uždaviniai ES dokumentuose

Europos Parlamento duomenimis, trys iš dešimties europiečių yra dalyvavę savanoriškoje veikloje, o aštuoni iš dešimties mano, kad pagalba kitiems yra svarbi jų gyvenimo dalis. Savanoriška veikla nurodyta tokiose Bendrijos programose: programos „Veiklus jaunimas“ Europos savanorių tarnybos dalyje, „Mokymasis visą gyvenimą“ ir „Europa piliečiams“ programoje.

Pagal Kultūros ir Švietimo Komiteto prie Europos Parlamento pareiškimą (Doris Pack, 2010), Europos Sąjungos palaikymas paskelbtiems 2011-iems Europos savanoriškos veiklos, kuria skatinamas aktyvus pilietiškumas, metams gali peržengti 10 mln. eurų ribą. Iš pradžių buvo numatytos skirti mažesnės lėšos – 6 mln. eurų (parengiamųjų veiksmų biudžetas 2010 m. yra 2 mln. Eurų), vėliau numatytas 8 mln. eurų biudžetas. Lėšos skiriamos numatytoms studijoms ir tyrimams, mainų programoms, konferencijoms ir renginiams, kuriais skatinamas informuotumas bei diskusijos, reklaminės kampanijos, informacijos teikimui bei kt. veiklai, vyksiančiai nacionaliniame ir regioniniame lygyje ES teritorijoje.

Savanoriškos veiklos metų tikslai yra:

- Sukurti savanoriškai veiklai palankią aplinką;
- Pagerinti savanoriškos veiklos kokybę bei tokios veiklos organizatorių galimybes;
- Siekti, kad savanoriška veikla būtų pripažinta;
- Siekti, kad informacija apie savanorišką veiklą būtų prieinama, didinti informuotumą dėl savanoriškos veiklos svarbos;
- Padidinti savanoriškos veiklos patrauklumą.

„Pagrindinis Europos metų tikslas – skatinti ir remti (visų pirma dalijantis gerąja patirtimi) valstybių narių, vietos ir regioninės valdžios institucijų bei pilietinės visuomenės pastangas sudaryti palankias savanoriškos veiklos sąlygas Europos Sąjungoje“ (Europos Komisija, 2009).

Metų iniciatyva turi būti įgyvendinama bendradarbiaujant su visomis valstybėmis narėmis, institucijomis ir organizacijomis įvairiuose lygmenyse, didinant bendrą veiksmų matomumą, poveikį bei koordinuojant veiklą ES lygmenyje.

Europos savanoriškos veiklos metai suteikia galimybę paskatinti ES valstybes nares suteikti savanoriams teisinį tikrumą, statusą ir darbo sąlygas, remiantis Jungtinių Tautų Organizacijos nustatytais apibrėžimais. Turi būti siekiama užtikrinti veiksmingą savanorių sveikatos ir socialinę apsaugą, apdraudžiant nuo nelaimingų atsitikimų bei asmeninės

atsakomybės draudimu. Veikla savanorių organizacijose turi būti pripažįstamas darbdavių bei visuomeninių organizacijų kaip privalumas, siekiant karjeros visuomeniniame sektoriuje.

Europos Parlamentas ragina skirti daugiau dėmesio savanorystei naujose ES šalyse narėse: daugiau pripažinimo ir palaikymo šiai veiklai. Savanoriška veikla, pabrėžiama Europos Tarybos dokumentuose, iki šiol nėra iki galo formaliai pripažinta kaip veikla, suteikianti kompetencijas ir gebėjimus. Tačiau to aktyviai siekia „Youthpass“ („Veiklus jaunimas“) ir „Europass“ (dokumentai, susiję su asmens kompetencijų skaidrumu ir kvalifikacija, apjungti į viena aplanką) bei neformalaus mokymo programos, priešpastatančios save formaliam ugdymui.

Kultūros ir Švietimo Komitetas prie Europos Parlamento atkreipia dėmesį į tai, kad savanoriška veikla jokių būdu neturi pakeisti ir būti naudojama vietoje profesionalaus ir apmokamo darbo tuo būdu įtraukiant bedarbius, imigrantus ir pabėgėlius, kurie neturi alternatyvos susirasti darbą. Tuo pačiu savanoriška veikla negali pakeisti ar pretenduoti būti priemone, siekiant patenkinti socialinės paslaugos srities poreikius, sumažinti valdžios institucijų veiksmus ir atsakomybę. Tačiau ekonominės krizės ir nedarbo laikotarpiu savanoriška veikla turi suteikti socialiai atskirtiems žmonėms paramą, pagerinti gyvenimo kokybę, sukurti papildomą vertę, palengvinti integraciją į darbo rinką. Infrastruktūra, remianti savanorišką judėjimą, sparčiai kintančioje visuomenėje, turi būti veiksminga, palengvinanti mokymąsi bei patirties perėmimą.

„Savanoriška veikla – svarbi neformaliojo mokymosi patirtis, padedanti tobulinti profesinius įgūdžius ir gebėjimus, didinant galimybę įsidarbinti, gerinant reintegraciją į darbo rinką, taip pat ugdanti socialinius įgūdžius ir prisidedanti prie asmenybės brandos ir žmonių gerovės“ (Europos Komisijos posėdis, 2009).

ES dokumentuose atkreipiamas dėmesys į tai, kad savanoriška veikla:

- skatina įgyvendinti Europos vertybes: solidarumą, nediskriminavimą, partnerystę, aktyvų pilietiškumą, demokratiją, kuri yra pamatinis ES principas;
- propaguoja žmogaus teises ES ir už jos ribų;
- prisideda prie asmeninio augimo bei gerovės;
- prisideda prie ES visuomeninio solidarumo;
- skatina įvairių kartų (įvairaus amžiaus grupių) bendradarbiavimą.

ES Komisijos dokumentuose savanoriška veikla kaip sąvoka apima formaliąją, neformaliąją veiklą, neinstitucinio arba profesinio mokymo veiklą. Asmuo, pasirinkęs savanorišką veiklą, vykdo ją savo noru. Veikla pasirenkama pagal savo nuožiūrą ir asmeninę motyvaciją, nesiekiant finansinės naudos. Tokia veikla naudinga ne tik asmeniui, bet ir

visuomenei, bendruomenėms, asociacijoms. Savanoriška veikla suteikia galimybę spręsti socialinius, gamtosaugos poreikių klausimus bei problemas. Savanoriška veikla paprastai vykdoma bendruomenės arba pelno nesiekiančių organizacijų iniciatyva. Socialiniai ir kultūriniai tikslai sukuria pridėtinę vertę (Europos Parlamentas, plenarinio posėdžio dokumentai, 2010).

Europos Parlamentas skelbia, kad oficiali Tarptautinė Savanorių diena yra gruodžio 5-oji.

Europos Komisija prie Europos Parlamento pabrėžia, kad aktyvus pilietiškumas, kurį ugdo savanoriška veikla, yra „svarbiausias sanglaudos, demokratijos plėtros ir Europos vaidmens pasaulyje stiprinimo veiksnys“. Taip pat skelbiama, kad „savanoriška veikla yra svarbi demokratijos išraiškos forma, padedanti įgyvendinti Europos vertybes, pavyzdžiui, solidarumą, bei nediskriminavimą, ir taip prisidedanti prie darnaus Europos visuomenės kūrimo“ (Marco Scurria, 2009).

Europos bendrija turi tikslus plėtoti žmogiškuosius išteklius bei kovoti su socialine atskirtimi, rasizmu, prietarais, gilinant žinias ir plėtojant keitimąsi patirtimi bei informacija, skatinant religijų bei kultūrų dialogą. Europass (Europasas) dokumentų kūrime ypač svarbus dėmesys skiriamas mobilumui, novatoriškam požiūriui ir patirties vertinimui.

Europos Parlamente iškelti uždaviniai dėl savanorių ir savanoriškų organizacijų duomenų bazės kūrimo europiniu lygiu, aiškesnių taisyklių suformulavimo valstybėse narėse vykdomose veiklose, kurioms reikalingas finansavimas. Nacionalinė koordinavimo įstaiga atsakinga už lėšų skyrimą ir nacionalinių iniciatyvų veiklos koordinavimą.

Savanoriška veikla turi ekonominę vertę, jai tenka didelis vaidmuo rūpinantis aplinkos bei civiline apsauga.

„Nedemokratiškose šalyse savanorystė yra draudžiama, jai stipriai priešinamasi. Savanoriška veikla pabrėžia žmogaus gebėjimą dovanoti ir remtis idealais, aukštesniais už save patį ir už savo interesus“ (Mario Mauro, 2009).

„Svarbu pripažinti savanoriškos veiklos įvairovę atskirose valstybėse narėse“ (Europos Parlamentas, plenarinio posėdžio dokumentai, 2010).

Tyrinėjant savanoriškos veiklos įvairovę ir jos duodamą naudą, reikia atkreipti dėmesį į nevyriausybinę organizacijų (NVO) veiklą, kuri skatina savanorystę.

1.2. Savanorystės tradicijų plėtra NVO veiklos strategijose

1.2.1. NVO struktūros kūrimas Lietuvoje ir jos reikšmė dalyvavimui savanoriškoje veikloje bei pilietiškumo ugdymui

NVO misija, uždaviniai visuomenėje ir teisinis pagrindimas. Vadinamas trečiasis sektorius arba nevyriausybinės organizacijos (NVO) intensyvesnę veiklą Lietuvoje pradėjo vos prieš du dešimtmečius. Šioje veikloje trūksta finansų, todėl ypatinga vieta skiriama žmogiškiesiems ištekliams – savanoriams. NVO savanorius kviečia atlikti užduotis, kurios savo prigimtimi negali būti apmokami darbai. Savanoriai atlieka informatyvų darbą, skleisdami organizacijų idėjas visuomenėje, taip pat atneša į organizacijas naujus sumanymus ir naujus darbų sprendimo būdus. Profesionalūs savanoriai – tai žmonės, teikiantys profesionalią pagalbą ir konsultacijas, atnešantys naudą ne tik organizacijai, bet ir visuomenei. Savanoriai dažniausiai sugeba dirbti komandinį darbą ir turi didelį norą jį dirbti iš vidinių paskatų be piniginio atlygio. „Savanoriu gali būti bet kuris subrendęs ir sąmoningas žmogus, atsakingas ir galintis skirti šiek tiek savo laiko ir sugebėjimų užduočiai atlikti.“(Savanorių centras, 2001). Su savanoryste Lietuvoje siejamos tipiškos veiklos: pagalba ligoniams, seneliams, neįgaliesiems; organų ir kraujo donorystė; aplinkos tvarkymas (TNS Gallup tyrimas „Lietuvos anatomija“, 2008). Nors Lietuvoje dabartiniu metu veikia apie 30 tūkstančių NVO, Lietuvos visuomenei geriausiai žinomos organizacijos yra vos kelios: Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija, Caritas, Nedelsk, Gelbėkit vaikus, SOS vaikai, Adamkienės fondas (UAB „Rait“ apklausa, 2009). Tyrimo „Lietuvos gyventojų požiūris į nevyriausybines organizacijas. Pilietinės nuostatos. Pasyvumo priežastys“ (2009) duomenimis, Lietuvos gyventojai labai mažai žino, kas yra NVO: pusė apklaustųjų negalėjo įvardinti, kas tai yra. Tyrimo išvadose pažymima, kad Lietuvos gyventojams yra daugiau būdinga pasyvioji dalyvavimo visuomenės veikloje forma, todėl suteikiant informaciją apie NVO yra skatinamas aktyvus pilietiškumas.

NVO yra pilietinės visuomenės stuburas, demokratijos sargas. NVO atlieka viešojo sektoriaus darbus, kurių nepajėgia arba nesugeba atlikti valstybė, verslas, atskiri asmenys. Trečiasis sektorius mobilizuoja visuomenę esminiams klausimams spręsti, ginti viešąjį interesą. LR Seimas priėmė tokius NVO veiklą reglamentuojančius aktus:

- LR Viešųjų įstaigų įstatymas (1996);

- LR Labdaros ir paramos fondų įstatymas (1996);
- LR Asociacijų įstatymas (1996).

Šiuose įstatymuose, deja, nėra nurodyta konkrečių sąsajų su NVO, todėl valstybinės institucijos dažnai bendradarbiauja su patogiomis sau organizacijomis, kurios neturi nieko bendro su NVO tikrąją sampratą atitinkančiomis organizacijomis (pvz. daugiabučių namų bendrija, sodininkų bendrija, religinės organizacijos ir pan.).

Didelį vaidmenį Lietuvos NVO plėtrai suvaidino tarptautinės organizacijos ir jų finansinė parama, privatūs fondai. Lietuvai įstojus į ES ji tapo ne tik įvairių paramų gavėja, kiek paramų tiekėja kitoms šalims, todėl norint plėtoti NVO – reikia nacionalinio verslo ir valstybės paramos. NVO atstovai dalyvauja Finansų ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, Kultūros ministerijos darbo grupėse.

Nevyriausybinių sektoriaus plėtra Lietuvoje ir pagrindiniai principai. Lietuvoje savanoriškos nevyriausybinių organizacijos (NVO), viešosios įstaigos, pradėjo kurtis maždaug prieš 20 metų. Ši veikla pamažu plinta ir tai rodo pastarųjų metų organizuojami renginiai, kai aktyviai renkamos lėšos ir teikiama kitokia parama vaikų namams, 2008 metais Gruzijai, 2010 metais nuo žemės drebėjimo nukentėjusiam Haičiui. Savanorių centras, kuris priklauso Europos savanorių centrui, jau penktą kartą rengia „Auksinės širdies“ apdovanojimus. Tai vienas iš organizacijos veiklos tikslų – skleisti ir platinti savanorystės idėją ir kultūrą Lietuvoje.

Pirmoji organizacija Lietuvoje, pradėjusi dirbti vadovaujantis profesionaliais savanorystės principais, yra Savanorių centras. Projektas pradėtas vykdyti 1997 m. NVO informacijos ir paramos centre, o 1998 m. įregistruota kaip viešoji įstaiga. Jos misija – „remti ir plėtoti savanorystę Lietuvoje, teikiant konsultacijas ir apmokant nevyriausybines organizacijas profesionaliam darbui su savanoriais, propaguoti savanorystę kaip vertybę visuomenėje, pagelbėti organizacijoms ieškant savanorių“. Centro uždavinys – „skatinti eilinius žmones padėti kitiems ir taip dalyvauti savanoriškame judėjime“. 1997 m. Lietuvos savanorių centras priimtas į Atviros visuomenės instituto (JAV) ir Šviesos spindulio fondo (JAV) tinklą. Organizacija skiria didelį dėmesį teisiniam savanorio statuso įtvirtinimui, savanorių mokymui ir veiklos populiarinimui. Savanorių centras jau penktą kartą rengia „Auksinės širdies“ apdovanojimus. Tai vienas iš organizacijos veiklos tikslų – skleisti ir platinti savanorystės idėją ir kultūrą Lietuvoje. Savanorių centras turi

duomenų bazę, kurioje savanoriai gali pasirinkti organizaciją, veiklos sritį ir darbo pobūdį. Duomenų bazė suteikia informaciją apie savanoriškos veiklos formas, apie organizuojamus kursus, seminarus.

Savanorių centras suteikia pradinę informaciją:

- apie tai, ką turi žinoti žmogus, pasiruošęs tapti savanoriu;
- kokius klausimus jis turi atsakyti sau, kad galėtų asmeniškai įvertinti savo norus („kokius asmeninius poreikius siekiu patenkinti?“, „kiek laiko esu pasiruošęs skirti savanoriškam darbui?“, „noriu dirbti vienas ar būti komandos dalimi?“ ir t.t.);
- apie šaltinius, kur galima sužinoti apie galimybes dirbti savanorišką darbą;
- kokius klausimus savanoris turi užduoti organizacijai, kuriai jis ruošiasi dirbti („kokia organizacijos paskirtis, tikslai, uždaviniai?“, „fiksiotas ar paslankus darbo laikas?“, „ar yra patikėto darbo aprašymas?“ ir t.t.);
- apie savanorių išsipareigojimus („būkite lankstus ir linkęs mokytis“, „laikykitės visų savo išsipareigojimų“, „patenkinkite žmonių pasitikėjimą“, „realistiškai vertinkite savo laiką, darbuokitės reguliariai“, „džiaukitės savimi ir savo darbu – juk jūs esate savanoris“ ir t.t.);
- apie savanorių teises (teisė būti įvertintu; teisė pasakyti „ne“; teisė žinoti, ko iš jūsų tikimasi; teisė žinoti, kur kreiptis, iškilus problemai; teisė į saugias darbo sąlygas; teisė būti apmokytam; teisė nepatirti diskriminacijos dėl lyties, negalios, seksualinės orientacijos, rasės);
- tamptant savanoriu sudaroma civilinė darbo sutartis, kuri nėra reglamentuota LR įstatymuose, todėl sutarties forma gali būti sudaryta žodžiu arba raštu (sutarties laisvės principas ir civilinės teisės dispozityvumas) (žr. 1 priedą);
- apie tai, kad savanoriško darbo santykiams nėra taikomas Darbo kodeksas;
- asmenys, dirbantys savanorišką darbą, nėra socialiai apdrausti pagal LR Valstybinio Socialinio draudimo įstatymą, todėl patenka į socialiai rizikingų asmenų grupę (jei jis nedirba jokio kito darbo).

Kita svarbi NVO grandis yra Nevyriausybių organizacijų informacijos ir paramos centras (NIPC). Tai nevyriausybinė organizacija, įkurta Lietuvos fondo Jungtinių Tautų

vystymo Programos iniciatyva 1995 m. Jos misija – vienyti Lietuvos NVO savų interesų atstovavimui ir stiprinti NVO sektorių įvairiuose lygiuose. Jos tikslai yra:

- NVO stiprinimas;
- NVO koalicijų formavimas ir stiprinimas;
- NVO ir valdžios bendradarbiavimo stiprinimas;
- NVO išorinės aplinkos gerinimas;
- Savanorystės tradicijų plėtra.

NIPC išsipareigoja tapti partneriu, bet ne konkurentu bet kuriai NVO, išlikti nepriklausomai nuo rėmėjų ir politikų, atstovauti NVO interesus visuose lygiuose. Jos principai yra bendradarbiavimas, prasmingi rezultatai, veiklos skaidrumas ir atsakomybė. Organizacijos, kurios veikia savo siauroje veiklos srityje, dažnai negali atstovauti NVO sektorių ir spręsti aktualius klausimus. Atskirų ir pavienių organizacijų kreipimasis į įvairias valdžios institucija neduoda jokių konkrečių rezultatų ir lieka neišgirstas. Nacionalinės organizacijos, į kurias kreipiasi valdymo institucijos, neturi NVO įgaliojimų, todėl jos tampa tik nešališkais stebėtojais ir patarėjais.

NVO skėtinės struktūros kūrimas Lietuvoje. NVO Lietuvoje iki šiol dirbo labai padrikai, savitiksliai, apjungdamos tik tarpšakines sritis (pvz. jaunimo sritis, socialinė sritis ir pan.). Iki šiol trūksta politinės valios iš šalies valdymo institucijų, trūksta finansinių instrumentų, skatinimo visuomenei dalyvauti NVO veikloje.

2010 m. sausio 20 d. Vyriausybė priėmė NVO plėtros koncepciją, skirtą skatinti Lietuvos nevyriausybinę organizacijų skėtinės struktūros sukūrimui. 2009 m. birželio 6 d. NIPC pasirašė sutartį su LR finansų ministerija, pagal kurią vykdo minėtą projektą. Jo tikslas yra sukurti skėtinę Lietuvos NVO struktūrą: taip būtų teisiškai pagrįstas NVO sektoriaus interesų atstovavimo mechanizmas. To pagrindas yra suformuoti NVO nacionalinę tarybą/koaliciją, kurią sudarytų įvairių sričių NVO atstovai: VŠĮ, trylika asociacijų, įvairūs fondai. Ji būtų įgaliojamas formalus atstovas bendradarbiauti su LR Vyriausybe, Seimu, kitomis ES šalių institucijomis bei NGO.

Kitas aktualus aspektas – pagal LR Viešojo administravimo įstatymą (7str.), prieš priimdamos sprendimus, viešojo administravimo institucijos turi ir privalo konsultuotis su toje srityje aktyviai veikiančiomis NVO. Deja, kol kas Lietuvoje nėra išvystytas

konsultacinio pobūdžio mechanizmas, kuris būtų pagrįstas aiškiais taisyklėmis. Apibendrinant galima teigti, kad NVO tarybos/koalicijos vienas iš pagrindinių uždavinių būtų sukurti minėtos teisės normos įgyvendinimo mechanizmą. Tai padėtų sustiprinti valdžios institucijų ir NVO skaidrią partnerystę bei sudaryti sąlygas, kaip bet kuriose kitose demokratiškose valstybėse, NVO įtraukti į svarbių visuomenei sprendimų priėmimą. Kuriant visuomeninius patariamuosius organus prie Vyriausybės, žmonės būtų priartinti prie valdymo institucijų, inicijuojamas dalyvavimas savanoriškoje veikloje NVO struktūroje ir skatinamas pilietiškumas.

1.2.2. NVO veiklos tradicijos kitose ES šalyse

Skirtingai nuo Lietuvos, kitos Vakarų Europos šalys, Skandinavija dėl istorinių, politinių, ekonominių bei sociokultūrinių skirtumų turi gilesnes NVO kūrimo bei savanoriavimo tradicijas. Pavyzdžiui, Danijoje, kurioje yra apyt. 5 mln. Gyventojų, šiuo metu veikia apie 150 tūkst. NVO (skaičius nėra tikslus dėl to, kad jos nebūtinai turi būti registruotos). Senas demokratijos tradicijas turinčios šalys Trečiąjį sektorių įtraukia formuojant ir svarstant valstybės raidos planus, šalies plėtros dokumentus, priimant įstatymus, visuomenei svarbius sprendimus. NVO iš savo pusės yra aktyvus visuomenės atstovas, nes pvz. Skandinavijos šalyse net 90 proc. gyventojų savanoriškais pagrindais dalyvauja NVO veikloje įvairiose srityse (tuo tarpu Lietuvoje – apie 11-14 proc.). Danijoje NVO sukurti projektai, kuriuose dalyvauja visuomenė, yra finansuojami municipalitetų: kiekvienais metais jiems įgyvendinti skiriama apie 50 mln. DK (apyt. 25 mln. LT). Danijos vyriausybė noriai įtraukia Trečiąjį sektorių į savo veiklą tarpusavio pagalbai. Politikams yra didelė garbė būti NVO nariais. Svarbiais NVO aspektais laikomi: strategijų planas, kompetencijos bei administracijos parama.

2007 m. spalio mėnesį Švedijoje vyko NVO forumas, skirtas ateities demokratijos principams stiprinti. Buvo parengtas „Geros valios pilietinio dalyvavimo kodas“ („A code of Good Practice for Civil Participation“), kuriame įtvirtinti NVO dalyvavimo valstybės valdyme principai ir mechanizmas. Tai nėra privalomas teisinių aktų rinkinys, bet praktinis vadovas dėl valdžios institucijų ir Trečiojo sektoriaus bendradarbiavimo, veiklos koordinavimo lokaliame, regioniniame ir nacionaliniame lygmenyje. Išskirti trys veiklos lygiai, įtakos stiprėjimo eiga:

- Informacinis: dokumentai, media viešinimas, internetiniai skelbimai ir pareiškimai, skrajutės;
- Konsultacinis: peticijos, vieši pareiškimai, pasisakymai;
- Dialogo etapas: forumai, debatai;
- Bendradarbiavimas: grupės darbas komitetuose.

Palyginus Lietuvą su jos kaimynėmis Latvija ir Estija, galima teigti, kad Lietuvos ir Latvijos padėtis yra gana panaši. Estija jau 8 metai yra viena tarp Europos pirmaujančių besivystančių šalių NVO sektoriuje (www.emy.ee). Pažymima, kad jos pagrindiniai bruožai yra:

- Sukurta institucinė plėtra tarp organizacijų;
- 1999 m. pradėtas procesas, kai politinės partijos ir NVO yra apjungtos vienos veiklos ir bendros šalies ludens strategijos kūrimui;
- Ryškus bendradarbiavimas tarp NVO ir kitų organizacijų, yra teisinių dokumentų bazė, kurie reglamentuoja tikslus, tai, ką vyriausybė finansuoja, uždaviniai ir bendras planas;
- Svarbus aspektas – aktyvus pilietinis dalyvavimas, priimant valstybinės, regionines reikšmės dokumentus;
- Gero finansavimo kodekso sukūrimas;
- Santykis tarp Vyriausybės ir NVO yra labai glaudus: nėra opozicijos, nes tikslai yra bendri. Skiriasi tik įgūdžiai, kompetencijos ir įgaliojimai;
- Efektyvi sistema, nes nėra priklausomumo. Pvz. valstybė turi ir privalo finansuoti ŽIV/AIDS prevenciją, nepriklausomai ar tai NVO ar valstybinės organizacijos inicijuota veikla;
- Stiprus visuomenės pasitikėjimas NVO ir palaikymas savanorišku darbu;
- Vykdomi įvairūs apmokymai;
- Atliekami tyrimai.

2008 m. Estijos kancleris inicijavo 600 valstybės tarnautojų apmokymus, tam, kad jie turėtų kompetencijas, reikalingas bendradarbiauti su NVO. Buvo sukviesti dvylikos stipriausių Estijos NVO organizacijų atstovai, kurie suformulavo svarbiausias idėjas bei kompetencijas, kurias privalo išmanyti valstybės tarnautojai. Tai rodo, kad valstybinės institucijos nori ir gali bendradarbiauti su visuomene.

NVO Baltijos šalių forume, kuris vyko Vilniuje 2010 m. balandžio 14 d. dalyvavo 300 dalyvių iš 12 Baltijos jūros regiono valstybių, buvo pabrėžta, kad labai svarbu įgyvendinti ir įsisąmoninti tokius principus:

- NVO turi žengti kartu su vyriausybinėmis institucijomis įgyvendinant bendrus tikslus skirtingomis priemonėmis;
- Valstybinės institucijos turi ne tik „atstovauti“, bet per NVO suteikti galimybę visuomenei pačiai įsijungti į valstybės valdymą;
- NVO turi įtraukti tikslines grupes į vyriausybės organizacijas ir būti aktyviomis, turėti strategijas bei viziją.

Tokio pobūdžio forumas Lietuvoje buvo rengiamas pirmą kartą, skirtas ateities perspektyvų klausimams, dabarties NVO aktualijoms, bendradarbiavimui, inovacijoms trečiajame sektoriuje, plėtrai bei viešojo intereso gynimo klausimams spręsti.

Apibendrinant kitų šalių patirtį, galima teigti, kad NVO turi nuspręsti savo veiklos kryptį: ar ji susijusi tik su paslaugomis, ar ji yra politinės pakraipos; ar ji atstovauja privačiam interesui ar viešajam; ir svarbiausia – kokios jos yra atsakomybės ribos prieš visuomenę.

Kadangi NVO turi platų veiklos spektrą, jos tampa neformalaus ugdymo terpe.

1.2. Neformalus ugdymas NVO savanoriškoje veikloje

Neformalaus ugdymo turinio samprata. Kokios sampratos yra susiję su neformalaus ugdymo tikslais? Atskaitos taškas bet kokiame lavinime yra tam tikrų vertybių siekiamybė. Ugdymo – tiek formalaus, tiek neformalaus – tikslai yra įgyvendinami realybėje, kuri siejasi su šiandieniniu gyvenimu, ekonomika, politika, religija, sociokultūriniais reiškiniais.

P. Jarvis – žymus edukologas ir andragogas – teigia refleksyvosios patirties teoriją. Jis yra konstruktyviosios teorijos atstovas, kuris tiki, kad žmogaus tobulėjimas yra mokymosi procesas – mokymasis visą gyvenimą, derinant ankstesnę patirtį.

Mokymasis, švietimas ir ugdymas vyksta socialiniame kontekste, kuris priklauso nuo visuomenės sąmoningumo. P. Jarvis atkreipia dėmesį, kad nuolatinis mokymasis vyksta kasdieniniame gyvenime ir nebūtinai turi būti vykdomas formalių švietimo įstaigų. Svarbu gebėti apjungti turimas žinias su informacija, kas daro mokymąsi prasmingą. Visuomenė ir žmogus yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Tam, kad valstybė būtų veiksminga, P. Jarvis išskiria tokį paradoksą: valstybės stabilumui palaikyti reikalingi nereflektuojantys besimokantieji, o tam, kad valstybė eitų evoliucijos ir pažangos keliu – reikalingi reflektuojantys besimokantieji, nes „reflektyvusis mokymasis yra demokratinė iniciatyva ir potenciali ardomoji veikla. <...> įsitikinimas ir kontempliacija gali atsirasti tik tada, kai mokomasi laisva valia“.

Tokie teiginiai iššaukia išvadą, jog ugdymas(is) priklauso nuo laisvės išraiškos – sudarytos sąlygos ugdytis laisvai be prievartos ir laisvė pasirinkti priemones; individualios patirties svarbos – kai sistemingai skatinami individualūs poreikiai bei interesai.

Harvardo universiteto profesorius H. Geudens teigia, kad gabumus lemia įgimtų savybių bei aplinkos sąveika, t.y. gabumai gali atsiskleisti arba išnykti. Įvairius gabumus pastebėti ir puoselėti padeda intelekto pažinimas. Intelektas yra vienas iš sėkmingo lavinimosi veiksnių (lot. intellectus – supratimas, pažinimas). Pagal D. Vekslerį intelektas yra individo sugebėjimas mąstyti ir adekvačiai elgtis savo aplinkoje. W. Estes (1982) intelekto apibrėžimas: „Intelektas yra individo adaptacinė veikla, kurią paprastai sudaro tam tikri problemų sprendimo aspektai ir kurios kryptis priklauso nuo pažinimo procesų bei operacijų“. Intelektą sąlygoja paveldimumas ir aplinka. Jis matuojamais testais. Dauguma žmonių vertina turimą aukštą intelekto koeficientą. Tačiau „turintys aukštą intelekto koeficientą žmonės gali būti stulbinamai blogi savo gyvenimo vairininkai“ (Golemanas, 1996). Emocinis koeficientas parodo kaip žmogus gali panaudoti savo emocijas, t.y. gebėjimą motyvuoti, entuziazmą, savikontrolę, aktyvumą. Šie gebėjimai dažnai yra ne paveldimi, bet įgyjami ir kuo daugiau

žmogus jų išmoksta, tuo didesnės atsiveria galimybės panaudoti savo intelektualinius gebėjimus bei žinias. Bendražmogiškasis intelektas – tai „gebėjimas suprasti kitus žmones: kas juos motyvuoja, kaip jie dirba, kaip reikia su jais dirbti.<...>Bendražmogiškasis intelektas yra gebėjimas sudaryti tikslų, teisingą savo paties modelį ir mokėti juo veiksmingai naudotis gyvenime“ (Gardner, 2002). Profesorius H. Gardner yra apibūdinęs devynis intelekto tipus. Autoriaus nuomone, kūrybiškumas yra apskritai aukšto intelekto rodiklis.

Taigi, neformalaus ugdymo procesas turi būti organizuojamas taip, kad būtų lavinami visi intelektiniai gabumai, o ugdymo turinio kokybė – atitikti laikmečio ugdymo tikslus.

Pagal V. Targamadžę (2009), „ugdymą sąlyginai galima suskirstyti į penkis lygmenis – societarinį (paprastai atspindi valstybinį lygmenį), sisteminį (švietimo sistemas), institucinį (organizacijos, kurioje vyksta ugdymas), interpersonalinį (ugdomoji sąveika tarp žmonių) ir intrapersonalinį (asmenybės fenomeną atspindintis lygmuo)“. Taigi, galima daryti išvadą, jog ugdymas vyksta įvairioje (ir net kasdienėje) erdvėje bei gali būti įvairių institucijų prerogatyva.

Pagal B. Bitiną (2000) laisvojo ugdymo paradigmoje išskirtini tokie momentai:

- ugdymo paskirtis, t.y. „sudaryti palankias kiekvieno ugdytinio saviraiškos, savisklaidos ir saviraidos sąlygas; tada daugelis ugdytinių susiformuos kaip socialiai aktyvūs, kūrybingi, kompetentingi visuomenės nariai“;
- galimas įvairus ugdymo strategijos pasirinkimas, tam esminę įtaką turi pasirinkta ugdymo teorija.

Remiantis šiomis tezėmis, galima teigti, jog ugdymas yra platesnė sąvoka nei formalusis mokymasis švietimo institucijose, nes pastarasis suteikia tik reikalingus konkrečiai veiklai ar darbui reikalingus įgūdžius. Žmonės, kurie lavinasi nuolat ir įvairioje erdvėje bei palankose sąlygose, formuojantys žinias ne iš vienos, o iš įvairių institucijų, yra aktyvūs socialiniai veikėjai.

Be to, pagal B. Bitiną (2000), ugdymo procesas grindžiamas intelektualumu, lavinimasis yra pagrindinių žmonių vertybių įsisavinimas, ugdymas yra holistinis (sisteminis ir įvairialypis), ugdymo pagrindas – ugdytinio savirealizacija, o ugdytojo paskirtis – „atskleisti ugdytinio dvasines galias ir visokeriopa skatinti jų sklaidą“.

NVO vykdomos savanoriškos veiklos ir neformalaus ugdymo interakcija

Modernioje visuomenėje savanoriškos organizacijos bei asociacijos yra dominuojanti pilietinės visuomenės jėga. Tai labai svarbus pilietiškumo ugdymo šaltinis. Kaip pažymi tyrėjas Paul Dekker („Civicness: From Civil Society to Civic Services?“, 2009) „pilietiškumas – tai nėra vien mandagumas bei geros manieros: tai sugebėjimas priimti atsakomybę“. Žmonės turi būti tolerantiški kitų nuomonei ir veiksams, bet reikalui esant jie turi sugebėti priimti savo sprendimus ir išreikšti savo idėjas bei požiūrį. Pagal tyrimus, atliktus Nyderlanduose 2004 m., kuriuose respondentų buvo klausiama, kas tai yra „būti geru piliečiu“, daugelis žmonių pažymėjo tokias savybes, kaip pozityvumas ir tolerancija kitų atžvilgiu, supratimas, bei savanorišką veiklą išskyrė kaip labai svarbų darymo gera kitiems („doing good to other people“) sąlygą. Pagal tai tyrėjai (Dekker, 2008) sudarė formulę: pilietinė visuomenė = savanoriškos asociacijos kaip pilietinių teisių/pareigų šaltinis („civil society = voluntary associations as source of civicness“). Apie tai, kokias savybes suteikia ir ugdo savanoriška veikla, Dekker išskiria tokius punktus:

1. Individualus vystymasis : žmonės, įsitraukę į savanorišką veiklą, vysto bei išplečia politines pažiūras, gebėjimą atskirti manipuliavimą, gebėjimą strategiškai mąstyti, vysto kritinį požiūrį, ugdo visuomeniškumo jausmą, toleranciją, pasirengimą veikti.
2. Viešosios sferos efektas: žmonės per savanorišką veiklą gauna prieigą prie informacijos šaltinių, geriau supranta bendruomenės interesus.
3. Institucinis efektas: palaiko demokratinį valdymą, reprezentuoja organizacijas, koordinuoja bei kooperuoja veiksmus (tarp atskirų grupių, inicijuoja renginius, akcijas ir pan.)

Tyrėja Nina Eliasoph („Civicness and the Third Sector: Introduction“, 2009) pabrėžia savanoriškos veiklos intervenciją į kultūrinės sferos projektus, o Adalbert Evers (tame pačiame straipsnyje) savanoriškoje veikloje išvelgia nusistovėjusių normų laužymą ir peržengimą per tam tikras nustatytas ribas.

Kokie reikalavimai keliami savanoriams ir ką mainais, žvelgiant ugdymo aspekto požiūriu, už savo veiklą savanoriai gauna Lietuvoje, įstoje į savanoriškas organizacijas?

Kaip skelbia Europos savanorių tarnyba (EST) – „savanoriu gali tapti kiekvienas žmogus nuo 18 metų, neatsižvelgiant į jo kilmę, teisėtai ir nuolat gyvenantys Programos šalyje arba šalyje partnerėje. Savanoris turi būti pasiryžęs sutartą laiką gyventi ir atlikti savanorišką tarnybą kitoje šalyje“. Pagal jos įstatus, Europos savanorių tarnyba kartu yra ir „mokymosi“ tarnyba, nes veikloje yra ugdomi esami gebėjimai bei kartu įgyjamos žinios bei patirtis

įvairiose gyvenimo srityse. Visi EST savanoriai prieš pradėdami savo veiklą organizacijoje turi dalyvauti mokymo bei įvertinimo cikle: seminaruose, apmokymuose (jei vykstama į kitą šalį – kalbų kursai), veiklos įvertinimas, kai savanoris rašo galutinę savanoriško darbo ataskaitą už tam tikrą veiklos periodą (žr.2priedas). Norit tapti „Jaunimo linijos“ savanoriu, iš pradžių privaloma dalyvauti atrankos pokalbyje. Mokomoji šios tarnybos Programa skirta kvalifikuotai paruošti savanorius telefoninės psichologinės anoniminės pagalbos tarnybos darbui taip pat darbui, atliekant psichologinių krizių prevenciją. Tokios savanorio paruošimo Programos trukmė – 5 mėn. arba 80,5 valandos. Mokytojais dirba profesionalūs psichologai ir konsultantai. Vėliau atliekami praktiniai užsiėmimai, prižiūrimi vadinamų „supervizorių“ (tai asmenys, anksčiau sėkmingai praėję kursus ir turintys praktinės darbo patirties). Įsisavinus visą programos medžiagą, vyksta priėmimas (išduodama pažyma apie kursų baigimą) ir tarnybos savanoriu tampa žmogus, kurį teigiamai įvertina ne mažiau kaip 2/3 ekspertų.

Asociacija – Visuomeninė organizacija „Vaikai – visuomenės dalis“ skelbia, kad 2009 m. jų programose dalyvavo per 10 000 vaikų ir jaunimo. Yra sudaryta strategija 2005–2015 m. Šios organizacijos misija yra „atstovauti, tarpininkauti vaikams ir jaunimui, šviečiant juos aktualiais klausimais, ugdant savarankiškumą, kūrybingumą, idėjų įgyvendinimą,<...>, padedant integruotis į visuomenę“. Kasmet joje dirba apie 68 savanoriai priklausomai nuo vykdomos programos bei nuolatos dirbantys 29 savanoriai: tai mokytojai, socialiniai darbuotojai, studentai ir kt.). Savanoriai šioje organizacijoje vykdo sportinę veiklą (sportinė stovykla „Sportas padeda“), kultūrinę veiklą (renginių ir parodų ciklas „Vaikų ir jaunimo meninės saviraiškos galimybės“), dalyvauja vaikų dienos centrų veikloje (Vilnius, Širvintų raj., Radviliškis), integracijos ir socializacijos programoje „Teikiame socialines paslaugas tikslinės grupės vaikams, jaunimui ir jų šeimoms“, vykdo prevencijos programą prieš rūkymą, alkoholio vartojimą, smurtą), vykdo programą „Mes galime pakeisti savo kaimą“, dalyvauja vaikų vasaros stovyklose („Pažinkime mūsų sostinę“, „Pažinkime Lietuvą (jos kalbą, kultūrą, etnografiją), meno stovykla „Pažink save“), vykdomi jaunimo lyderių mokymai „Mes – europiečiai“.

Taigi, apžvelgiant šių ir kitų NVO vykdomas programas, vizijas, misijas, vykdomas programas, galima daryti išvadą, kad kiekvienos organizacijos tikslas yra susijęs su neformaliu ugdymu, nes programose dalyvaujantys savanoriai privalo bei turi teisę dalyvauti apmokymuose bei įvairiapusėje daugelį sričių apimančioje praktinėje veikloje, kas iš tiesų padeda pasirinkti veiklos pobūdį, suprasti ir atrasti savus interesus, tikslus bei siekius, ugdo motyvaciją. Pagal G. Ražaičio (Savanorių centras) pastebėjimus, savanoriška veikla suteikia:

- pasitikėjimą savimi;
- identiteto jausmą bei savigarbą;
- pagrindą pritaikyti/atrasti savo (su)gebėjimus, įgyti naujus;
- dalyvavimas bendroje veikloje stiprina socialinius ryšius;
- išgyvenimas bei veikla įvairiose nekasdieninėse situacijose leidžia savarankiškai priimti sprendimus ir ugdo lyderio įgūdžius;
- plečiamas akiratis ir vykdoma pažintinė veikla.

2. Savanorių dalyvavimo savanoriškoje veikloje motyvų ir naujų kompetencijų įgijimo galimybių tyrimas

2.1. Tyrimo metodologija

2.1.1. Strategijos pagrindimas

Egzistencinis ir fenomenologinis ugdymas yra artimas neformalaus ugdymo principams, nes jie pagrįsti žmogaus gebėjimu pasirinkti.

Pagal J. Dewey fenomenologinis metodas sietinas su patirtimi. S. Kierkegaardas teigė, kad jei pats nesirenki, tai „pasaulis renkasi tave“, taigi asmuo kuria savo gyvenimą pasirinkdamas, tuo pačiu suteikdamas savo gyvenimui tikslus, prasmę savo egzistencijai, kuria asmenybę (Duoblienė, 2006). Santykis su pasauliu formuojamas per veiklą, kūrybą, aktyvumą, bendravimą. Tokiomis idėjomis remiasi humanistinė filosofija, kur kiekvienas žmogus yra unikalus kaip ir unikali bei autentiška yra jo patirtis, sugebėjimas prisitaikyti ir išgyventi prie tam tikrų sąlygų. Kiekvieno žmogaus patyrimas humanistiniu požiūriu yra ypatingas ir neišmatuojamas skaičiais. Žmogus įprasmina save šitame pasaulyje savo dosnumu, atsidavimu, rūpestingumu šiam pasauliui čia ir dabar. Daugelis fenomenologų – E. Husserl'is, M. Šeler'is, M. Merleau-Ponty – akcentuoja moralinį žmogaus subrendimą ir ypatingai svarbus akcentas dedamas ant socialinių žmogaus gebėjimų plėtojimo. Pagal L. Duoblienę (2006) ugdymo plotmėje fenomenologija didelį dėmesį skiria draugystei, rūpybai, atsakomybei už esamus įvykius ir aplinką.

Šio tyrimo tikslas yra suprasti žmonių, dalyvaujančių savanoriškoje veikloje, asmeninę patirtį ir jų santykį su pasauliu iki savanoriškos veiklos, jos metu bei po jos. Taigi tyrimas nesiremia skaičiais, nes čia analizuojama su savanoriška veikla susijusiais išgyvenimais ir tam įvertinti neįmanoma pritaikyti skaitines reikšmes.

Pasirinkti kokybinį tyrimo metodą diktuoja ir pats tyrimo objektas bei tikslas. Tyrimas yra orientuotas į savanoriškos veiklos edukacinį potencialą, kuris gaunamas savanoriškos veiklos metu, o kiekybinis tyrimas, atliktas atsitiktiniams respondentams, tarp kurių būtų vos keli procentai savanorių, – negalėtų duoti jokių atsakymų šia tema. T.y., norint atlikti kiekybinį tyrimą, reikėtų surasti bent kelis šimtus ne mažiau kaip pusę metų aktyvių savanorių, kas yra gana sunku dabartinėje situacijoje, kai Lietuvoje savanorystė tik įgauna pagreitį.

Tyrimė naudojama turinio (content) analizė pagal G. Šaparnį (2000) yra socialinių mokslų metodas, kuris atskleidžia visuomenės tikrovę. Yra gana daug turinio analizės konkretizacijų ir atmainų, tačiau visada teksto analizės reikšmė yra analitiškai apdorjami tekstai.

2.1.2. Tyrimo metodai ir instrumentai

Tyrimo instrumentas yra pasirinktas pusiau standartizuotas interviu.

Interviu pasirinktas todėl, kad respondentai laisvai galėtų išreikšti savo nuomonę, suprastų savo asmeninę poziciją, patys galėtų reflektuoti bei analizuoti. Pagal L. Rupšienę (2007), „interviu padeda suvokti informantų patirtį, sužinoti nuomones tiriamu klausimu.“ Interviu naudojamais tada, kai domimasi kalbinamo asmens nuomone duotu klausimu ir taip pat domimasi pačia asmenybe, jo gyvenimo būdu. Kad nebūtų nuklysta nuo esminių tyrimo uždavinių ir tikslo, klausimai sudaryti iš anksto, juos sugrupuojant, norint atskleisti savanorių dalyvavimo savanoriškoje veikloje motyvus, naujų kompetencijų įgijimo galimybes bei išanalizuoti savanoriškos veiklos ugdomąjį potencialą.

Klausimų grupės pagal temas:

- savanoriškos darbo pasirinkimo sąlygos, lūkesčių ir motyvacijos temos klausimų atsakymai parodo tai, kaip savanoris įsivaizduoja būsimą veiklą prieš ją pradėdamas, kodėl jis nusprendžia savanoriauti, kokios sąlygos lemia apsisprendimą bei atskleidžia esminius motyvus;
- kita klausimų grupė – veiklos krypties pasirinkimas – parodo, ką iš tikrųjų realios savanorystės eigoje savanoris veikė, ar tai, kas buvo planuota anksčiau, ar, pasikeitus sąlygoms, teko dirbti kitus darbus ir įsitraukti į kitą veiklą;
- rezultatų apibendrinimo klausimų grupė atskleidžia savanorio gautą patyrimą: kokios emocijos liko po savanoriško darbo, kas buvo nuveikta, kas praktiškai išmokta ir pan.
- klausimų grupė interpersonaliniu aspektu parodo asmens sąveiką su aplinka, individo su visuomene;
- klausimų grupė intrapersonaliniu aspektu parodo asmens vidinio esamo potencialo panaudojimą ir kokį potencialą jis įgyja savanoriško darbo metu.

Panaudoti atviri tiesioginiai ir netiesioginiai klausimai (žr. 3 priedas). Gauti atsakymai analizuojami bei interpretuojami.

2.1.3. Tyrimo organizavimas

Su atrinktais tiriamaisiais buvo susitarta iš anksto apie vyksiančią apklausą 2010 metų vasarą. Kadangi dalis atrinktų tiriamųjų gyvena užsienyje, vienas iš svarbiausių tyrimo metu iškilusių problemų buvo sunkus tyrimo dalyvių pasiekiamumas laiko ir atstumo požiūriu. Tokiu atveju interviu buvo atlikti žodžiu ir raštu. Kai kurie interviu atlikti su informantais Lietuvoje susitikimo metu.

Atliekant tyrimą pagrindinė iškilusi problema buvo skirtingose laiko juostose gyvenantys informantai ir jų pasiekimas. Be to, savanoriškoje veikloje dalyvaujantys žmonės yra labai užimti ir sunku susitarti interviu laiką. Dažnai paskirtas laikas buvo keičiamas dėl laisvo laiko stokos.

Kita iškilusi problema buvo kalbos barjeras, nes kai kurie informantai kalbėdami/rašydami ne savo prigimtine kalba negalėjo pasirinkti reikiamų tikslų sąvokų bei apibūdinimų reikiamai situacijai ar įvykiui atskleisti. Be to, galimi netikslumai tam tikrų sąvokų vertime.

Tačiau visos problemos tapo išsprendžiamos visų dalyvių entuziazmu ir noru dalyvauti apklausoje. Informantų savanorių bendradarbiavimas ir noras padėti – kaip esminis savanoriškos veiklos bruožas – veikia bet kokiose gyvenimiškose situacijose.

Tyrimo pasirinkta imtis nėra didelė, nes atliekant kokybinį tyrimą būtina išlaikyti pusiausvyrą: kuo tiriamųjų skaičius didesnis, tuo sunkiau surasti empirinį pagrindimą (Holme, 1991). Kokybinio interviu metodo pasirinkimas nustato mažesnę tiriamųjų skaičių nei vykdant kiekybinę apklausą, nes „šiuo tyrimo metodu siekiame ne didelės apimties, bet kuo gilesnio problemos įsisąmoninimo“ (Kardelis, 2005).

2.1.4. Tyrimo imties ir tiriamųjų charakteristikos

Tyrime yra dvi tiriamųjų grupės:

1. Buvę arba esantys įvairių tautybių savanoriai (15) (žr. 1 lentelė)

1 lentelė

Informantas	Tautybė	Dabartinė darbinė veikla	Savanoriško darbo pobūdis ir vieta
Justina	Lietuva	studentė	NVO, Lietuva
Akvilė	Lietuva	studentė	„Jaunimo linija“, Lietuva
Mantas	Lietuva	studentas	NVO, Lietuva
Rimas	Lietuva	studentas	„Jaunimo linija“, Lietuva
Lukas	Lietuva	fotografas	Neįgaliųjų teatras, Lietuva
Alice	Brazilija	fotografė	Instruktorė švietimo srityje, Namibija
Jean	Suomija	virtuvės šefas	Projektų finansai ir koordinavimas, Gvinėja – Bisau
Angela	Japonija	inžinierė	Instruktorė kovai su AIDS, Botsvana
Margarita	Latvija	mokslinė asistentė	Programa „Pagalba vaikams“, Zambija
Katka	Slovakija	spaustuvės direktorė, savanorė	Programa „Pagalba vaikams“, Zambija
Marian	Slovakija	mokytojas-asistentas, savanoris	Įvairūs projektai, Zambija
Jose	Portugalija	vadybininkas	Įvairūs projektai, Mozambikas
Alessandra	Italija	savanorė	Amatų mokykla, Mozambikas
Noemi	Italija	pardavėja	Anglų kalbos mokytoja, Kinija
Gisela	Vokietija	mokytoja	Įvairūs projektai, Gvinėja Bisau

Iš duotos lentelės galima spręsti, kad informantų savanorių tautybių diapazonas bei savanorystės vietos diapazonas gana platus, taigi surinkti duomenų analizė turėtų atspindėti bendrą ir nepriklausomą savanoriškos veiklos situaciją, nesvarbu, kurioje šalyje bei kurios organizacijos vardu buvo savanoriaujama.

Dabartinė darbinė veikla parodo, kaip 4 iš 15 informantų buvo tiesiogiai paveikti savanoriškos veiklos – po atliktos programos jie liko dirbti savanoriškose organizacijose arba su jomis susiejo ateitį ir profesinę veiklą.

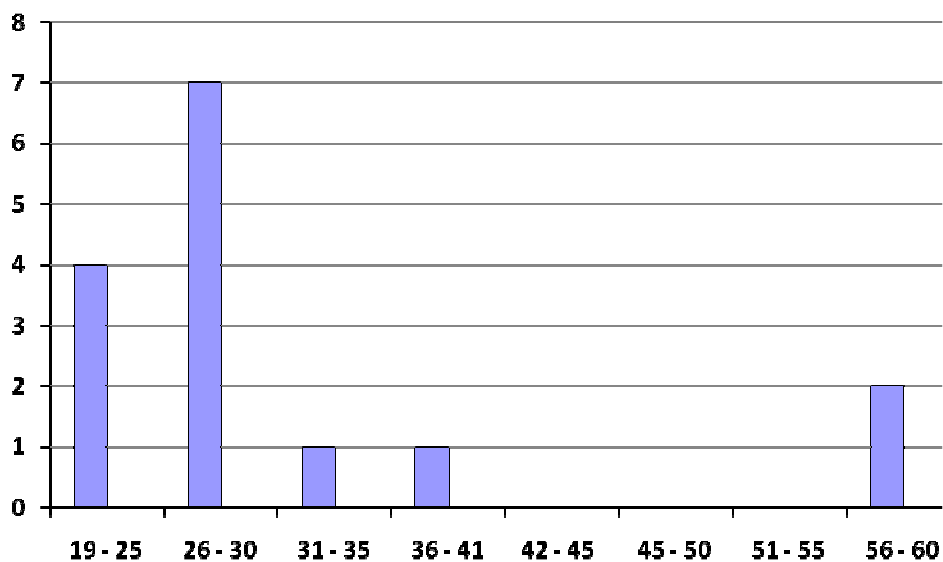
Savanoriško darbo pobūdis apibūdina savanorių veiklą programos metu: ji gana plati, nepriklausomai nuo to, kokių profesijų yra savanoriai: jie atliko veiklą, su kurioje jie niekada nebuvo dirbę prieš tai.

2. Savanoriškų organizacijų darbuotojai (4), su savanoryste susiję savo profesine veikla (žr. 2 lentelė)

Informantas	Pareigos /dabartinė darbinė veikla ir vieta
Liga	Programos OVC vadybininkė, Namibija
Mojca	Privačios paramos vaikams mokyklos direktorė, Indija
Olga	NIP centras, Lietuva
Joao	Savanorių centro mokytojas, Danija

Imties charakteristikos

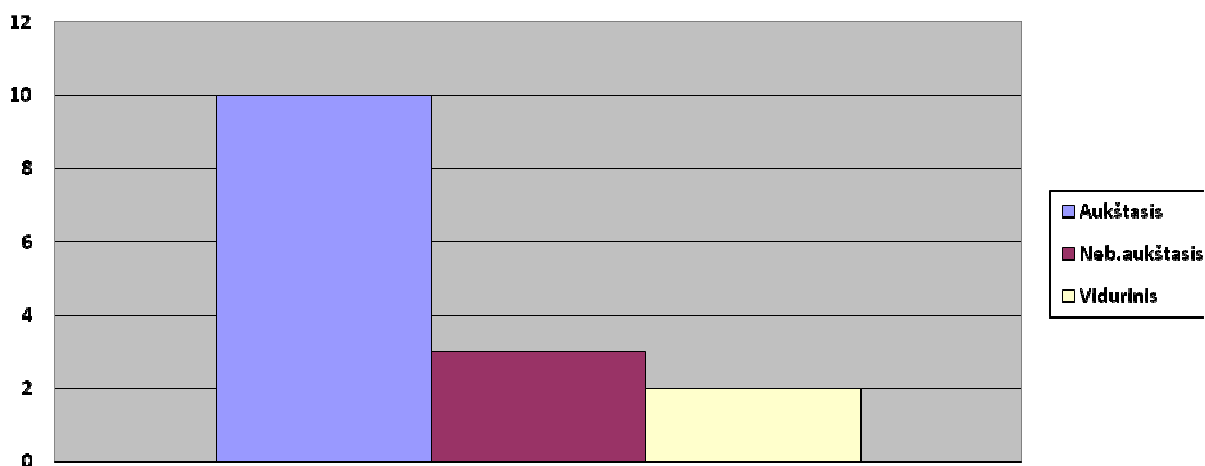
Viena iš imties charakteristikų – informantų amžius. Didžiausias informantų skaičius yra „29 – 30“ metų grupėje, mažiausias – „42 – 55“ (t.y. šiose amžiaus grupėse iš viso nėra savanorių). Galima daryti išvadą, kad savanorystėje daugiau domisi jauni žmonės, kurie dar neturi šeimos bei darbinių įsipareigojimų (1 pav.)

1 pav. Informantų pasiskirstymas pagal amžių

Imties charakteristika – informantų išsilavinimas. Daugiausiai informantų yra turinčių aukštąjį – universitetinį išsilavinimą. Mažiausiais skaičiais informantų – baigusių tik vidurinę mokyklą (2 pav.). Galima daryti išvadą, kad labiau savanoriauti linkę žmonės, įgiję aukštąjį išsilavinimą.

2 pav. Informantų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

2.2. Tyrimo rezultatai

Empiriniai duomenys, gauti tyrimo metu, buvo apdorojami kokybiškai: kategorizuojant pagal reikšmes ir sisteminant.

Kodavimo metu buvo analizuojami tyrimo duomenys ir teiginiai suskirstomi į teiginius – empirinius indikatorius. Pagal kategorijų matmenis ir savybes, teiginiai kategorizuoti.

Apdorojus duomenis, gautos 22 kategorijos, kurios pagal prasmes susistemintos į 6 diagnostines sritis:

1. „Motyvacija ir pasiryžimo savanoriškai veiklai priežastys“ – laiko atžvilgiu tai periodas prieš savanoriškos veiklos atlikimą.
2. „Savanorių lūkesčių ir tikrovės atitikimas“ – tai periodas, informantui tapus savanoriu; keliami klausimai, norint atsakyti: kiek prieš tai esančios priežastys, lūkesčiai ir motyvacijos atitinka realią savanorystės veiklą.
3. „Savanorystė kaip ugdomasis socialinės sąveikos veiksnys (interpersonalinis aspektas)“ – savanorio ir aplinkos interakcija.
4. „Savanorystė kaip asmenybės formavimo veiksnys (intrapersonalinis aspektas)“
5. „Savanoriškos veiklos edukacinis poveikis ir tolimesnės perspektyvos“ – apima jau atliktos savanoriškos veiklos įtaką respondentų gyvenime.
6. „(Ap)mokymų reikalingumo savanoriškai veiklai nuomonių tyrimo rezultatai“

Daugiausia kategorijų sudaro šios diagnostinės sritys: „Motyvacija ir pasiryžimo savanoriškai veiklai priežastys“ – 8 kategorijos; „Savanoriškos veiklos edukacinis poveikis ir tolimesnės perspektyvos“ – 6 kategorijos.

Mažiausia kategorijų sudaranti sritis: „Savanorių lūkesčių ir tikrovės atitikimas“ – 2 kategorijos.

Kategorijos suskirstytos į subkategorijas. Daugiausia subkategorijų turinčios kategorijos yra šios:

„Interpersonalinis ryšys su visuomene kultūrinėje plotmėje“ – 11 subkategorijų; „Bendrosios kompetencijos“ – 10 subkategorijų.

Mažiausiai subkategorijų turinčios kategorijos yra šios: „Autonomijos poreikis“ – 2 subkategorijos, „Savirealizacijos poreikis“ – 2 subkategorijos.

Viso sukategorizuota 854 teiginiai.

Kategorijos ir subkategorijos (lentelėse) pateiktos teiginių skaičiaus mažėjimo tvarka.

2.2.1. Motyvacija ir pasiryžimo savanoriškai veiklai priežastys

Diagnostinė sritis, jungianti 7 kategorijas: „Socialiniai poreikiai“, „Pagarbos poreikis“, „Saviraiškos poreikis“, „Autonomijos poreikis“, „Pagalbos suteikimo kitiems poreikis“, „Emocinis poreikis“, „Mokymosi poreikis“. Buvo pateikti 219 teiginių.

Kategorijos buvo sugrupuotos gavus atsakymus į klausimus, kuriais siekta atskleisti pasiryžimo savanoriškai veiklai motyvus ir inspiracijas bei lūkesčius.

Sugrupavus teiginius galima daryti išvadą, kad daugiausia teiginių yra kategorijose „Pagarbos poreikis“ (57) ir „Savigarbos poreikis“ (56).

Daugiausiai teiginių turi subkategorijos „Poreikio būti naudingų“(20); „Naujų iššūkių priėmimas“(22), „Išgyventi svetimoje aplinkoje“(19) ir „Akiračio praplėtimas“(19).

Motyvacijos ir pasiryžimo savanoriškai veiklai priežastys buvo formuluoti per konstrukta „kodėl“.

Kategorija „Pagarbos poreikis“

Kategoriją sudaro 5 subkategorijos, kurias atspindi 57 teiginiai. Pagal teiginių skaičių – tai pati didžiausia diagnostinės srities kategorija. Grupuojant informantų teiginius išryškėjo dvi svarbios subkategorijos, surinkusios absoliučią daugumą teiginių: „Naujų iššūkių priėmimas“(22) ir „Poreikis būti naudingų“(20). Kitos subkategorijos surinko žymiai mažiau teiginių (žr. 3 lentelė).

Išanalizavus duomenis galima daryti išvadą, kad stiprią motyvaciją suteikia savęs išbandymas ekstremaliose situacijose ir per tai – savęs pažinimas. Informantai teigė, kad pagarbos poreikis yra svarbus motyvas pradėti bei tęsti savanorišką veiklą. Tai: naujų iššūkių priėmimas ir noras juos nugalėti, poreikis būti naudingų bei reikalingų, pripažinimo bei savęs įprasminimo svarba, naujų įsipareigojimų priėmimas, savigarbos pripažinimas.

3 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Naujų iššūkių priėmimas	Noras priimti iššūkius ir juos nugalėti: „...patirtis mokyti man buvo pirmą kartą gyvenime, ir taip pat darbas su mokyklos ekonomika – man buvo pirmą kartą gyvenime“(Alessandra); savanoriauti pradėjo, nes „nebuvo prasmės dirbti tik dėl pinigų ir savęs“ (Jean); „Turėjau ekspektacijų patirti, kas yra skurdas ir dalyvauti programoje“(Katarina); „...norėjau radikaliai pakeisti savo gyvenimą.“(Margarita); „norėjau jaustis gyva“(Gisela)	22
Poreikis būti naudingų	Respondentų motyvacija – būti reikalingų: „Man labai patinka padėti žmonėms, aš papratusi tai daryti“(Alessandra); „...nežinojau,	20

	ką daryti su savo gyvenimu. Maniau, kad padėdama kitiems galėsiu padėti ir pati sau.“(Angela); „norėjosi naujos veiklos, o savanorystė buvo nauja nepažinta veikla.“(Justina); „Norėjau padėti žmonėms, kurie turi mažiau laimės, ir dirbti dėl aukštesnio tikslo, ne dėl pinigų <...>, įgyti įvairių patirtį bei patirti nuotykių atradimą.“(Jean); „norėjau padaryti pasaulį geresnį gyventi“(Katarina); “bet svarbiausia – norėjau būti reikalinga“(Gisela)	
Pripažinimo bei savęs įprasminimo svarba	Vidinis poreikis būti pripažintam: „Aš norėjau patirti, kas aš esu toje aplinkoje ir kaip abi puses paveiks tas bendravimas pozityvia prasme.“(Alice); „gyvenimas gali būti kitoks, nei vienėjimas į darbovietę ir atgal.“(Margarita); „savanorystė padeda apsispręsti, ką norėčiau gyvenime veikti ir ko ne“(Justina); „...paprastai žmonės yra pavargę nuo gyvenimo rutinos ir jie nori įgyti patirties kažkur kitur“(Joao)	9
Įsipareigojimų priėmimas	Prisiimti naujus įsipareigojimus: „...organizuoti renginius, priimant atsakomybę“(Alessandra); „prisidėti prie renginių rengimo matyt viską iš vidaus, būti dalimi vieno ar kito projekto“(Justina); „lūkesčiai prisidėti prie □ vystymosi □“(Katerina); „Manau, kad vien padėdamas kažkam, kam tu nesi įsipareigojęs“(Mojca)	4
Savigarbos pripažinimas	Savęs gerbimas, atliekant visą darbą: „padaryti kažką iki galo“(Angela); „Norėjau pabaigti, eiti linija iki galo, nes nenorėjau pasiduoti ir nežinoti, kas būtų jei būtų...“(Jean)	2

Kategorija „Saviraiškos poreikis“

Kategoriją sudaro 6 subkategorijos, kurias atspindi 56 teiginiai. Daugiausiai teiginių informantai pateikė subkategorijoje „Akiračio praplėtimas, noras keliauti“(žr. 4 lentelė). Saviraiška skatinama gyvenimo realijomis, realiais pojūčiais. Toliau pažymima „Savirealizacijos galimybė“, kai individualūs gabumai ir poreikiai pajungiami veiklai. Kadangi karjeros ir profesiniai įgūdžiai turi tik 5 teiginius, galima teigti, jog informantams savanoriška veikla yra daugiau būdas rasti naują veiklą nei esamos veiklos tobulinimas.

Informantai teigė, kad svarbi motyvacija savanoriškai veiklai yra noras keliauti ir plėsti akiratį, realizuoti savo gabumus bei suvokti gebėjimus, tobulėti profesinėje srityje bei mokytis kūrybiškumo, siekti naujų žinių bei ugdyti talentus. Kai kurie pažymėjo, kad realiame gyvenime jie neturėjo kur save realizuoti, todėl savanoriška veikla tapo savęs ieškojimu.

4 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Akiračio praplėtimas, noras keliauti	Visi respondentai vienaip ar kitaip pažymėjo norą keliauti ir plėsti akiratį: „noriu susipažinti su gyvenimo realijomis“(Akvilė); „Aš norėjau <...> ir praplėsti akiratį“(Alice); „Aš norėjau rasti pozityvią atmosferą, kur nėra išskaičiavimo, aš norėjau būti toli nuo pinigų darymo mašininio mąstymo“(Gisela); „Žmonės jau pabaigę universitetus arba studentai, kurie pavargo nuo teorijos, gyvenimo stilius jų jau netenkina, taigi jie kažko ieško“(Liga)	19
Savirealizacijos galimybė	Noras realizotis: „Esu pati turėjusi problemų su kuriomis tvarkiausi pati, taigi – dabar galiu padėti tai daryti	12

	kitiems.“(Akvilė); „savanorystė padeda suvokti savo gebėjimus“(Gisela); „tenka dirbti įvairiausius darbus, bet dažniausiai bendravimas su žmonėmis, su vaikais, teikti jiems informaciją, organizuoti darbus, prisidėti prie scenų statymo ar gamtos tvarkymo, dirbant stovyklos vadove, ar gide užsieniečiams.“(Justina);	
Tobulėjimo galimybė	Noras rasti erdvę, kur galima tobulėti:„...tobulinti savo gebėjimus tiek, kiek tai yra įmanoma“(Alessandra); „išmokti visa tai, ko dar nemoku“(Marian); vedė „iššūkis kažko pasiekti“(Angela); „Jis turi išmokti būti kūrybišku“(Joao)	9
Nėra kitų alternatyvų	Tiesiog nėra konkretaus motyvo: „...nebuvo kas veikti“(Mantas); „nežinojau, ką profesionaliai galiu veikti su savo gyvenimu“(Angela); „neturėjau darbo, nebuvo kas veikti“(Lukas); „.....reikėjo užpildyti tuščią laiką. <...>Norėjau kažką veikti“(Lukas); „paprastiausiai sunku įsidarbinti iškart po studijų“(Liga); „Jauni žmonės, ką tik pabaigę vidurinės mokslo, kurie nežino, ką veikti gyvenime“(Liga)	6
Žinių siekimas	Abstraktus arba konkretus noras kažko išmokti: „noriu išmokti dirbti su žmonėmis, turėti patirties“(Akvilė); „Man patinka keliauti ir mokytis apie skirtingas kultūras“(Alice); „galimybė tobulinti anglų kalbą, internacionalinė aplinka“(Margarita); „.....norėjau suprasti administracinį darbą ir įgyti patirtį vadyboje, reklamoje.“(Rimas); „Daugelis savanorių yra aukštesniojo arba aukštojo išsilavinimo. Jie – norintys mokytis. „(Joao)	5
Pasiruošimas esamai profesinei karjerai	„esu psichologijos studentė, noriu <...>, pasiruošti būsimai profesijai“(Akvilė); „Azijos šalių gyventojams – tai naudinga būsimai karjerai“(Joao); „.....po studijų norint rasti darbą ir sudominti darbdavį – reikia turėti patirties. Taigi, tai buvo asmeninės priežastys“(Rimas); savanoriauti lėmė „noras tobulėti savo profesinėje srityje“(Akvilė);	5

Kategorija „Socialiniai poreikiai“

Kategoriją sudaro 4 subkategorijos, kurias atspindi 35 teiginiai. Pagal informantų teiginius, viena iš motyvacijų pasiryžti savanoriškai veiklai yra socialiniai poreikiai, kurie padeda realizuoti patirties įgijimą, jaustis tam tikro socialinio sluoksnio ar bendruomenės dalimi. Didžiausią teiginių skaičių turi subkategorija „Patirties įgijimas“(15), mažiausiai – „Priklausymas bendruomenei“(2). Galima teigti, kad informantams asmeninė patirtis yra ypatingai svarbus faktorius ir tik ją įgijus yra svarbus tos patirties pripažinimas bendruomenėje (žr. 5 lentelė).

Informantai teigė, kad priklausymas bendravimo poreikis bei noras sutikti įdomius žmones buvo svarbus postūmis išitraukti į savanorišką veiklą. Tiek pat svarbus yra „kitokių“ žmonių pažinimas kaip ir bendraminčių suradimas.

5 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Patirties įgijimas	Noras per veiklą ir kitoki gyvenimo būdą įgyti patirtį: „tai būdas visada ko nors išmokti bei įgyti patirtį“(Alessandra); „savanorystė padeda apsispręsti, ką norėčiau gyvenime veikti ir ko ne“(Justina); „norėjau pamatyti pasaulį ne vien per TV ekraną“(Gisela);	15
Bendravimo poreikis	Noras sutikti ir bendrauti su įdomiais žmonėmis: „Norėjau būti apsupta žmonių, kurie nėra „varomi“ pinigų ar karjeros, bet sutikti malonius ir aktyvius žmones“(Angela); „norėjau naujų pažinčių“(Justina); „.....tai darbas su žmonėmis, man patinka bendrauti, organizuoti“(Rimas); „Aš buvau tikra, kad savanoriška veikla padės man patikėti gerų žmonių valia“(Gisela); „aš maniau, kad sutikti žmonės bus malonūs ir aktyvūs, man reikėjo būti apsuptai žmonių, kurie negalvotų vien apie karjerą ar pinigus“(Angela); „Maniau, kad sutiksiu įdomių žmonių.“(Lukas)	12
Bendraminčių suradimas	Yra poreikis surasti draugus, bendraminčius, draugus: „...sutinki gerų žmonių su tokiais pačiais interesais“(Alessandra)	6
Priklausymas bendruomenei	..“būti dalimi vieno ar kito projekto, bendrauti su įvairiausiais žmonėmis“(Justina); „.....Įdomu. Papratau prie kolektyvo, yra savos tradicijos“(Lukas)	2

Kategorija „Emocinis poreikis“

Kategoriją sudaro 3 subkategorijos, kurias atspindi 29 teiginiai (žr. 6 lentelė). Šioje kategorijoje ypatingas dėmesys skiriamas subkategorijai „Išgyventi svetimose aplinkose“. Informantai tokiais teiginiais grindė motyvaciją gauti išorinį impulsą ir sukretimą, kuris pakeistų asmenines savybes, duotų impulsą savęs tobulinimui ar veiklai.

Emocinis poreikis, pagal informantų teiginius, yra svarbus stimulus pažinti „kitokią“ tikrovę bei adekvačiai reaguoti, išmokti priimti reikalingus sprendimus bei išgyventi.

6 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Išgyventi svetimose aplinkose	Emocinis poreikis patirti išgyvenimą kitokioje, neįprastoje aplinkoje: „Aš norėjau pamatyti neturtingų šalių realybę savo pačios akimis“(Alessandra) „Aš norėjau patirti kažką kitokio“(Alice); „Afrika man buvo tobula vieta pamatyti kultūrą iš arčiau“(Margarita) „sunku priimti klimato sąlygas ir pan.“(Gisela); „Rytų Europiečiai yra linkę ieškoti nuotykių“(Joao); „ieškai nuotykių ir linksmumo, bandai pabėgti iš namų ir tikrai nori išnaudoti 6, 3 mėnesius ar net visus metus situacijos pagerinimui.“(Liga)	19
Išgyventi neįprastoje situacijoje	Emocinis poreikis patekti į kitokias situacijas: „...adaptuotis prie Mozambiko gyvenimo stiliaus, nes jis visiškai skirtingas nuo mano šalies“(Alessandra); „Patirties būti besivystančiose šalyse, matyti skurdą“(Katerina)	8
Išmokti adekvačiai reaguoti kritinėse situacijose	„sužinojau daug dalykų, pvz. kaip elgtis esant tam tikromis aplinkybėmis“(Alessandra); „Nes darai tai, kas būtų neįmanoma daryti normaliam gyvenime“(Mantas)	2

Kategorija „Pagalbos suteikimo kitiems poreikis“

Kategoriją sudaro 3 subkategorijos, kurias atspindi 17 teiginių (žr. 7 lentelė). Daugiausiai informantai pateikė abstrakčių teiginių apie norą pakeisti pasaulį, nesvarbu, koku būdu. Taip dažniausiai buvo teigiama, kai informantai neturėjo kaip žodžiais išreikšti savo jausminių pojūčių. Tačiau galima teigti, jog tai gana svarbi motyvacijos dalis.

7 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Noras „pakeisti“ ir padaryti pasaulį geresniu	Polėkis ir abstraktus noras pakeisti pasaulį: „...jei aš nuvyksiu ten ir nors vienam žmogui išaiškinsiu, kaip apsisaugoti nuo viruso, - aš jau būsiu padariusi kažką naudingo“ (Alice); „būti geresnėje visuomenės dalyje“(Noemi); „Taip pat norėjau kažką didingo padaryti, bent kartą savo gyvenime“(Jose); „norėdama prisidėti padaryti šį pasaulį geresnį“(Katerina); „Atviri. Tokie, kurie nori pakeisti savo ir kitų gyvenimą į gerą pusę“(Joao); „noras padaryti kažką gero..“(Liga)	9
Noras padėti	Noras padėti aplinkiniams, žmonėms: „Man labai patinka padėti žmonėms“(Alessandra) „padėti žmonėms, keliauti..“(Marian); „aš tikiu kenčiančia žmonija, turiu mokslinį laipsnį civilizacijos filosofijoje. Meilė ir pagarba žmogui ir pasididžiavimas juo“(Jose); „norėjau neatlyginamai įdėti savo indėlį į pasaulio vystymąsi“(Katerina)	4
Auklėjimas šeimoje, asmeninės charakterio savybės	Lemia charakteris ir auklėjimas, šeimos ar aplinkos pavyzdys: „man padarė didelę įtaką kitų patirtis, nes mano šeimoje buvo dirbusių savanoriais“(Alessandra); „visada domėjausi savanoriška veikla ir dirbau studentiškosiose organizacijose bei jaunimo projektuose“(Liga); „Vidinės savybės, aš manau arba esi gimęs su tuo noru, kuris verčia kažką daryti, gelbėti pasaulį, kažką keisti, aš nemanau, kad gali to išmokti – tiesiog turi tai arba ne“(Mojca); „Manau tai lemia charakteris ir auklėjimas. Yra nepaaiškinamas noras padėti ir būti aktyviam“(Olga)	4

Kategorija „Mokymosi poreikis“

Kategoriją sudaro 4 subkategorijos, kurias atspindi 16 teiginių (žr. 8 lentelė). Informatoriai pateikė daugiausiai teiginių subkategorijoje „Noras įsigyti naujų kompetencijų ir gebėjimų“, visos kitos subkategorijos yra vienodo svorio teiginių skaičiumi.

Galima teigti, kad informantai neteikia didelės reikšmės mokymosi būdams, bet svarbesnis išlieka pats noras – mokintis, įgyti naujų kompetencijų bei gebėjimų, o taip pat atrasti esamus talentus. Išlieka siekis keisti pasaulėjautą ir pasaulėžiūrą, ugdyti kritinį požiūrį, patiems daryti išvadas apie supantį pasaulį. Pažinimas kai kuriems informantams buvo sietinas su tobulėjimu profesinėje srityje arba naujos profesijos ieškojimas.

8 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Noras įgyti naujų kompetencijų ir gebėjimų	Norėjosi „naujos patirties“(Noemi); „dėl patirties, kurios neturėjau anksčiau.“(Jose); „...psichologinės žinios, bendravimo žinios, organizacijos struktūra, darbo motyvai ir t.t.“(Rimas); „norime atrasti daug dalykų ..“(Liga)	8
Noras mokintis kitokiu būdu: keliaujant ir per pasaulio pažinimą	Noras pažinti pasaulį ir mokintis ne įprastoje aplinkoje, bet keliaujant, nes savanorystė „...suteikė man galimybę nuvykti į Afriką neturint daug pinigų“(Alessandra); „Norėjau važiuoti į Afriką“(Alice); „pamatyti pasaulį ne turistų akimis“(Liga)	3
Poreikis sukurti gerą pagrindą profesijai įgyti ateityje	Savanoriauti lėmė „noras tobulėti savo profesinėje srityje“(Akvilė); „Norėjau pakeisti savo profesiją“(Margarita); „...taip pat noriu sukurti gerą CV savo tolimesnei karjerai.“(Rimas); „Azijos šalių savanoriams (Japonija, Kinija, Pietų Korėja ir net Indija) savanorystė yra puikus priedas jų CV, kas padeda gauti geresnį darbą arba studijų stipendijas“(Liga)	3
Noras pažinti kitas kultūras	„nepasitenkinimas esama padėtimi: norėjau keliauti, pažinti naujas kultūras“(Noemi); „...pažinti kitokias kultūras“(Liga)	2

Kategorija „Autonomijos poreikis“

Kategoriją sudaro 2 subkategorijos, kurias atspindi 9 teiginiai (žr. 9 lentelė). Pagal teiginių skaičių – tai pati mažiausia diagnostinės srities kategorija.

Galima teigti, jog „Autonomijos poreikis“ nėra svarbus faktorius ir veiksnys motyvacijai, bei iškelti prielaidą, jog savanoriai yra gana savarankiški ir nesuvaržyti šeimos ar visuomenės normų žmonės, autonomijos poreikis reikalingas tiek, kiek tai leidžia priimti naujus iššūkius.

9 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Nepriklausymas nuo įprastų visuomenės normų	„būdas pabėgti nuo socialinės sistemos, kuri man nepatinka“(Alessandra), „Aš norėjau patirti kažką kitokio“(Alice); „man patinka priimti iššūkius“(Marian); „nes man suteikė galimybę gyventi taip, kaip aš noriu“(Noemi); „pavargimas nuo vartotojiškos visuomenės“(Liga)	6
Savo idėjų įgyvendinimas	Noras įgyvendinti konkrečias savo idėjas: „Norėjau <...> mokintis kartu su žmonėmis tenai ir taip pat pasidalinti su jais tai, ką žinau pati“(Alice); „Mano pati svarbiausia motyvacija buvo nuvykti į Afriką dėl savo studijų programos ir mano daromo tyrimo apie besivystančias šalis, taigi praėjau visą pusės metų programą. Kitu atveju, manau, būčiau jos nepabaigus“(Margarita); „...esu užsispyrusi ir noriu daug pasiekti“(Akvilė)	3

Diagnostinės srities apibendrinimas. Vertindami diagnostinės srities „Motyvacija ir pasiryžimo savanoriškai veiklai priežastys“ kategorizuotus teiginius, galima teigti, kad motyvacija yra varomoji jėga, pasiryžtant savanorystės veiksmui. Motyvaciją sukuriantys įvardinti poreikiai pagal svarbumą yra: pagarbos poreikis, socialiniai poreikiai, saviraiškos poreikiai, emociniai poreikiai, pagalbos kitiems poreikis, mokymosi ir autonomijos poreikis. Sukurta motyvacija leidžia siekti tikslo, šiuo atveju – įsijungti į savanorystės veiklą.

Kitas etapas prasideda nuo įsijungimo į savanorišką veiklą momento. Tada, susidūrus su realia situacija, keičiasi savanorių motyvai ir iškyla kitos ekspektacijos.

2.2.2. Savanorių lūkesčių ir tikrovės atitikimas

Diagnostinę sritį sudaro 2 kategorijos – „Savęs pažinimo ir gebėjimų tobulinimo lūkesčių realizacija“, „Programos ir organizacijos atitikimas“ – ir pateikti 79 teiginiai.

Pagrindinis dėmesys formuluojant klausimus buvo skirtas į tai, kaip respondentų lūkesčiai atitiko realybę, kokius darbus jie dirbo, kaip tai atspindėjo jų galimybes ir savirealizaciją.

Sugrupavus respondentų teiginius, galima daryti išvadą, kad daugiausiai teiginių turi subkategorijos „savirealizacijos galimybės“ (15), „emociniai išgyvenimai“ (19) ir „mokymosi poreikio tenkinimas“ (13).

Kategorija „Savęs pažinimo ir gebėjimų tobulinimo lūkesčių realizacija“

Kategoriją sudaro 6 subkategorijos, kurias atspindi 64 teiginiai (žr. 10 lentelė). Visi be išimties informantai pabrėžė emocinių išgyvenimų svarbą savęs pažinimo eigoje. Subkategorija „Savirealizacijos galimybės“ parodo informantų darbinę veiklą įvairiose srityse, kas suteikia progą pažinti savo galimybes ir gebėjimus. Subkategorije „Mokymosi poreikio tenkinimas“ – labai dažnas posakis buvo „viskas man buvo nauja“. Galima teigti, kad savanoriška veikla suteikė platų naujos veiklos diapazoną.

Diagnostinėje srityje, kuri analizuoja ekspektacijų susidūrimą su realybe, atsispindi nusivylimas autonomijos nebuvimas organizacijoje.

10 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Emociniai išgyvenimai	„Tu turi būti tolerantiškas pakankamai suprasti, kad ne viskas, ką nori duoti yra reikalinga tiems žmonėms“(Alice); „manau, kad kultūrinis šokas savanoriaujant svetimose šalyse yra labai didelis“(Angela); „...ne taip paprasta praleisti daug laiko toli nuo savo šeimos, draugų, gyventi svetimoje šalyje su svetimšaliais. Tai didelis iššūkis“(Joao); „Kultūrinis šokas – tai visada atrodo nerimtai, bet kai kuriems žmonėms iš tikrųjų yra sunku adaptuotis skirtingoje kultūroje arba skirtingame išsimokslinimo lygyje, kitos maisto tradicijos ir pan.“(Liga)	19
Savirealizacijos galimybės	Beveik visi respondentai sugebėjo vienaip ar kitaip save realizuoti: „kai padedu ir matau, kad tai daro žmones laimingesnius; tai suteikia prasmę mano gyvenimui“(Alessandra); „Buvo įdomu, ar susikalbėsiu angliškai“(Mantas); „Malavi (6 mėn), projektų finansai, namų sąlygomis pagrįsta slauga bendruomenėje, savanorių koordinavimas, ligonių lankymas mano darbas ir patyrimas buvo apdovanotas ir įdomus“(Katerina)	15
Mokymosi poreikio tenkinimas	Informantai pažymėjo, kad dažnai teko išmokti dirbti tai, ko niekada anksčiau neteko: „...visi darbai man buvo kažkas naujo“(Alessandra); „Aš buvau laiminga tuo, kuo buvau iki galo ir	13

	jaučiausi, kad nuolat „augu“ ir mokausi su kiekviena diena.“(Alice); „Taip teko dirbti darbus kurių niekad nesu dirbus, ypač per sporto renginius“(Justina)	
Socialinių poreikių realizacija	Teke daug bendrauti ir socializuoti: „būti atsakingai už užsieniečių grupes, dirbau stovyklų vadove, organizavau darbus ir renginius“(Justina); „Savanoriška veikla, tai mano gyvenimo būdas, aš realizuoju save per savanorišką veiklą, tapau labiau bendraujančiu žmogumi“(Justina)	8
Kūrybiškumo lūkesčių realizacija	Savanoriaujant atsiranda galimybė išreikšti save per kūrybinį potencialą: „Pabandžius vienoje srityje savanoriaut, susidarė galimybės pabandyti savanoriauti ir kitur, išbandyti save visur, pamatyti ką sugebu ir ką galiu jeigu reikia padaryti, tai puikiai atsiskleidžia savanoriaujant“(Justina)“Neįgaliųjų teatras. Padedu statyti dekoracijas, fotografuoju ir darau reklamą spektakliams.“(Lukas)	7
Autonomija ir organizacija	Nusivylimas tuo, kad savanoris negali būti visiškai autonomiškas savo sprendimais: “kai kurie pradeda išnaudoti savanorius“(Justina); „Aplinkybės stums viršyti savo galimybių ribas, kas reiškia – tu turi tobulėti, o tai reiškia, kad tau reikės kitų pagalbos“(Mojca)	2

Kategorija „Programos ir organizacijos atitikimas“

Kategoriją sudaro 2 subkategorijos, kurias atspindi 15 teiginių (žr. 11 lentelė). Svarbus vaidmuo motyvacijai išlaikyti tenka pasirinktos organizacijos ir pasirinktos programos atitikimas. Net 9 iš 15-os informantų teigė nusivylę organizacija, tačiau visi 9 informantai, paklausti apie dalyvavimą kitoje savanoriškoje veikloje, pabrėžė, kad jie pratęstų šią veiklą, jei būtų galimybė dirbti su kita organizacija. Galima teigti, kad pati savanorystės koncepcija net nusivylus organizacija išlieka teigiama visų informantų nuomone.

Programos neatitikimą teigė 3 informantai, tačiau jie prisitaikė prie esamos situacijos ir surado būdus bei naujas galimybes save realizuoti kitoje veikloje.

Kadangi visi informantai pabaigė savanorystės programą, galima daryti išvadą, jog lūkesčių ir tikrovės neatitikimai buvo priimti kaip iššūkiai, kurie paskatino tęsti veiklą. (Vienas iš anksčiau minėtų motyvų pradėti savanorišką veiklą ir buvo naujų iššūkių priėmimas ir jų nugalėjimas).

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Pasirinktos organizacijos atitikimas	Daugelis informantų (9) išreiškė nusivylimą organizacija: „Aš negavau jokio specialaus paruošimo, nebent būti kantriai ir ištvirti sudėtingas situacijas tais mėnesiais, kurie manęs laukė dirbant Afrikoje.“(Alice); „aš dalyvaučiau vėl, tik norėčiau tai daryti geresnėje organizacijoje“(Noemi); „tuo, kuo aš tikiu yra mano idealai. Aš ne visai supratau mokyklos vadovo arba mes turėjome skirtingą gyvenimo suvokimą“(Jose); „Taip pat mokymo centro vadovo pozicija man ir mano komandai buvo priešiška, tikrai sunku buvo išgyventi.“(Jose); įvardijamas iššūkis: “organizacijos aplaidus požiūris į savanorius“(Katerina)	9
Pasirinktos programos atitikimas	Informantai pateikė individualius labai skirtingus teiginius, kur programa atitiko (2) arba neatitiko (4) lūkesčių : „Man pasirodė, kad iš visų siūlomų projektų Afrikoje, tas, kuris susijęs su edukacija apie ŽIV ir AIDS buvo pats tinkamiausias, nes aš žinau, kad tai problema liečianti daugelį žmonių ten“(Alice); „ko gero ne toje pačioje programoje, nes nesuradau savęs tarp organizacijos misijos ir idėjų“(Angela); „Mozambike neturėjau palaikymo iš administratorės pusės, kuri pašalino mane iš mano sukurto projekto. Iš pradžių ji lyg ir rodė susidomėjimą, bet po to nekreipė dėmesio. Ir sistema buvo absoliučiai biurokratiška. Nežinau, ar organizacija tai supranta nuo pradžios iki galo“(Jose); „kalbant apie projektą, tai manau, kad ten nebuvo jokių planų savanoriams. Ir manau, kad daugelis vietinių žmonių, įtrauktų į projektą, negavo absoliučiai nieko iš to, ypač patys skurdžiausi“(Margarita); „Nusivylimas kai reikalaujama labai daug atiduoti ir kai reikalai nesiklosto taip greitai, kaip turėtų“(Liga)	6

Diagnostinės srities apibendrinimas. Vertindami diagnostinės srities „Savanorių lūkesčių ir tikrovės atitikimo“ kategorizuotus teiginius, galima daryti išvadą, kad ypatingai svarbūs pažinime yra emociniai išgyvenimai, lydimi poreikų ir savęs realizavimo. Motyvacija nemažėja net susidūrus su tokiais iššūkiais, kaip organizacijos ar programos neatitikimas. Tačiau informantų teiginiuose nėra prepozicijų, kurios atspindėtų organizacijos ar programos keitimo bei tobulinimo iš esmės kompetenciją.

Edukacine prasme neformalaus ugdymo plotmėje – labai svarbus interpersonalinis ir intrapersonalinis aspektas.

2.2.3. Savanorystė kaip ugdomasis socialinės sąveikos veiksnys (interpersonalinis aspektas)

Diagnostinę sritį sudaro 3 kategorijos – „Interakcija su kolegomis ir bendraminčiais“, „Interpersonalinis ryšys su visuomene“, „Interpersonalinis ryšys su visuomene kultūrinėje plotmėje“ – ir pateikti 144 teiginiai.

Dėmesys skirtas savanorystės reiškinio analizei neformalaus ugdymo aspektu:

- kaip savanoriška veikla veikia visuomenę ir pilietį ugdymo realybės lygmenų kontekste?

Sugrupavus teiginius, didžiausios subkategorijos yra „Bendrų sprendimų priėmimas, komandinio darbo svarba“(19), „Darbų pasiskirstymas grupėse ir užduočių vykdymas“(19), „Akiračio praplėtimas“(15), „Jaunos kartos mokymas“(15)

Kategorija „Interpersonalinis ryšys su visuomene kultūrinėje plotmėje“

Kategoriją sudaro 11 subkategorijos, kurias atspindi 60 teiginių (žr. 12 lentelė). Informantai pateikė nemažai teiginių, kurie parodo, kaip jų veikla susijusi su bendruomene, turint glaudų ryšį kultūrinėje plotmėje. „Akiračio praplėtimas“ – tai interakcija su bendruomene, kai gyvenant ar glaudžiai bendradarbiaujant pažįstama ir pripažįstama kitokia kultūra bei papročiai (15). Vyksta ir atvirkštinis ryšys: savos kultūros perteikimas (9).

Daugelis informantų pažymėjo, kad susidūrimas su kitokia kultūra buvo savotiškas iššūkis. Tai paskatino akiračio praplėtimą bei ugdė toleranciją: maisto kultūrai, elgesio kultūrai, kalbos ypatumams, saviraiškos ypatumams, kitokių vertybių suvokimui, politiniam išprusimui, gamtos resursų panaudojimo ypatumams ir pan.

Savos kultūros perteikimas vyko teorinėje plotmėje (pravedant paskaitas, susirinkimus, šventes ir pan.); praktinėje plotmėje (statant kanalizacijos įrenginius, gaminant maistą, puoselėjant sveiką gyvenseną ir pan.). Informantai paminėjo, kad sava kultūra perteikiama tampant savotišku pavyzdžiu bendruomenei: nepiktnaudžiaujant alkoholiu, sportuojant, saugant gamtą ir pan.

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Akiračio praplėtimas	Informantai pažymėjo, kad vienokiu ar kitokiu būdu akiratis buvo plečiamas: „išklačiau dalį konferencijos, ko nebūčiau daręs, jei ten nebūčiau dirbęs ir pasirodo, kad daug sužinojau apie savanoriškų organizacijų veiklą Lietuvoje ir užsienyje“(Mantas)	15
Savos kultūros platinimas	Gyvenant kitoje kultūrinėje aplinkoje tenka betarpiškai atstovauti savo kultūrą: „taip, aš vedžiau geografijos pamokas vietiniams, pasakojau apie savo kultūrą“(Marian);	9
Maisto kultūros pažinimas	Dažnas informantas pamini apie maisto kultūrą: „Taip pat – kaip valgyti tą patį maistą su rankomis, gaminti košę, kepti duoną..nelengva“(Noemi); „įskaitant ir maistą... Aš numečiau apie 20 kg“(Jose)	8
Pagarba tradicijoms	Kitoje šalyje reikia gerbti ir priimti vietines tradicijas: „Žmonės ten pratę dirbti lėtai ir vėluoti, bet tai reikia priimti. Jie kitaip rengiasi, taigi man teko irgi rengtis kitaip“(Noemi)	7
Naujų kultūrinių įgūdžių formavimasis	Savanoriaujant savarbu išsiugdyti tokias savybes, kaip: „...mokymas, organizavimas, mobilizavimas, lankstumas, supratingumas, darbštumas“(Alessandra); „Savanoriaujant puiki galimybė parodyti savo gebėjimus, ir išmokti naujų“(Justina); „nauji įgūdžiai ir kompetencijos: kalbos įgūdžiai, organizavimo įgūdžiai, gebėjimas vadovauti, lankstumas, nepriklausomybė“(Noemi); „Danijoje punktualumas yra šventas. bendruomenei.“(Jose);	6
„Kitokios“ kultūros pažinimas	„Atradau kitokią kultūrą“(Alessandra); „nesvarbu, kiek kiti savanoriai pasakoja apie žmonių gyvenimus, bet tik vietoje tu supranti realų įvaizdį“(Angela); „Mozambique buvau irgi specialioje situacijoje, nes gyvenau izoliuotoje vietovėje, mažame kaimelyje, be švaraus vandens, elektros, telefono“(Jose); „Aš pažinau Afriką ir manau, kad tai tikrai puiki gyvenimiška patirtis“(Margarita)	5
Higienos žinių platinimas ir priėmimas	Reikėjo „pasakoti, kaip reikia laikytis tam tikrų taisyklių ir nesusirgti sunkiau, plauti rankas, nedėti maisto ant žemės, kas yra įprasta daryti turguose“(Angela)	4
„Kitokios“ visuomenės normų	Kaip išbandymas „kultūrinė integracija“(Jean); „turi išmokti kaip bendrauti, kaip įsilieti tarp tų žmonių, kurių dėlei tu savanoriauji. Tai pagrindinis iššūkis“(Angela)	2
Vertybių formavimasis	„Manau, kad galimybės padėti visada atsiranda, jei esi tam atviras ir pasiruošęs“(Alice); „Tai didelis komfortas jaustis reikalingu“(Joao)	2
Kalbos pažinimas	„Pradėjau mokintis vietinio dialekto – juokais, bet tai padėjo bendravimui“(Marian)	1
Religijos ir Dievo priėmimas filosofine prasme	„Pirmą kartą pradėjau eiti į vietinę bažnyčią ir buvo įdomu sužinoti, kaip religija veikia vietinį gyvenimą“(Marian)	1

Kategorija „Interakcija su kolegomis ir bendraminčiais“

Kategoriją sudaro 4 subkategorijos, kurias atspindi 47 teiginiai (žr. 13 lentelė). Vienodą skaičių teiginių (19) gavo dvi didelės subkategorijos: „Bendrų sprendimų priėmimas, komandinio darbo svarba“ ir „Darbų pasiskirstymas grupėse ir užduočių vykdymas“. Kitos subkategorijos yra palyginti mažos.

Informantai teigė, kad pasiekti užsibrėžtą tikslą galima tiek dirbant individualiai – pasiskirstant užduotis, tiek dirbant komandoje. Tačiau ypatingai svarbu mokėti generuoti idėjas bei siekti tikslų kartu, išnaudojant visas turimas galimybes bei geriausią turimą potencialą.

13 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Bendrų sprendimų priėmimas, komandinio darbo svarba	Sugebėjimas dirbti kolektyvo interesams ir su kolektyvu: „Išmokau dirbti kartu su kolektyvu.“(Akvilė); „reikia įsisavinti komandinio darbo tęstinumą. Visi ne angelai ir reikia išmokti susitvarkyti su savo ego dirbant“(Angela) „pirmenybė yra komandinis darbas, net jei asmuo vėliau darys tą veiklą vienas, vis tiek jis turi būti palaikomas kitų ir keistis idėjomis su kitais.“(Liga)	19
Darbų pasiskirstymas grupėse ir užduočių vykdymas	Kiekvienas savanoris turi jam skirtą užduotį/darbą: „Aš dirbau Namibijoje 6 mėnesius ir mano pareigos buvo pamokų redagavimas ir jų paruošimas apie ŽIV ir AIDS, kurios buvo dėstomos bendruomenės mokyklose; taip pat mokytojų paieška ir jų apmokymas; informacijos suteikimas, prezervatyvų dalinimas vietinėse prekybos vietose.“(Alice)„Gvinėja Bisau. Pareigybės: koordinuoti ir rinkti lėšas pagalbos projektams taip pat kartu su gyventojais dalyvauti vietinių WC statybai.“(Jean)	19
Projektų kūrimas ir vykdymas	„...kampanijų-renginių reklama bei informacijos suteikimas“(Alice); „Mes suruošėme gaunamų lėšų programą. Mes surinkome lėšas pradėti mažą biznį. Mūsų planas buvo kooperotis su Jaunimo klubu ir išmokyti juos gaminti įvairius papuošalus iš sėklų. Taigi vėliau žmonės galėtų juos parduoti padėvėtų rūbų parduotuvėse (tai buvo įmanoma daryti tokiose vietose)“(Margarita)	6
Bendrų idėjų ir tikslų generavimas	„Galimybės visada yra šalia, bet tuo atveju , deja, aš turėjęs būčiau pradėti nuo nulio, taigi teko daryti darbus, kurie jau buvo pradėti, bet man buvo mažiau įdomūs“(Jean); „Svarbus komandinis darbas ir buvimas komandos dalimi“(Gisela); „labai sunkūs apmokymai, kurie įtraukė komandinį darbą ir lėšų projektui rinkimą“(Angela)	3

Kategorija „Interpersonalinis ryšys su visuomene socialinėje plotmėje“

Kategoriją sudaro 4 subkategorijos, kurias atspindi 37 teiginiai (žr. 14 lentelė). Daugiau nei pusė informantų (15) atliko jaunos kartos auklėjimo vaidmenį t.y. dirbo pedagoginį – ugdomąjį –auklėjamąjį darbą. Informantų – savanorių ryšys su visuomene atsispindėjo jų atliekamoje humanitarinėje veikloje, kuri atsispindi subkategorijoje „Pagalba nuskriaustiesiems“.

Informantai teigė, kad dalyvavimas savanoriškos veiklos projektuose dažnai buvo susijęs su edukacine veikla (kalbos mokymas, geografijos, istorijos, gamtos pažinimo pamokų

vedimas) bei darbas su socialiai atskirtomis žmonių grupėmis (ŽIV infekuotais, neįgaliais, neturinčiais tėvų vaikais, smurtą patyrusiomis moterimis ir pan.)

14 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Jaunos kartos auklėjimas	Daugelis informantų vykdė edukacinę veiklą savo projektuose: „Mes to mokėme bendruomenę (sveikas gyvenimo būdas, mankšta, kalbos pamokos, higienos normos)“ (Gisela); „Jie moko – stato – suteikia žinias...“ (Joao)	15
Pagalba nuskriaustiesiems	Darbas projektuose dažnai buvo susijęs su pagalba vargstantiems ir socialiai atskirais žmonėmis: „Taip, aš padėjau žmonėms – padėjau pastatyti vietinę pradinę mokyklą“ (Marian); „Savanoriai palaiko visuomenę: padėdami ligoniams, lankydami vaikų namus, rasdami lėšų ir paremdami vaikų pagalbos programas bei mokyklų statybas“ (Joao)	12
Bendražmogiškų vertybių puoselėjimas	„Aš mokinau jaunus žmones apie pozityvų gyvenimą“ (Gisela); „savanorystė tai vidinis gėris, taip pat gėris ir teikiamas kitiems“ (Justina); „Aš radau bendraminčių su tomis pačiomis vertybėmis šiame materialiam pasaulyje“ (Jose); „Bendruomenė yra sutvirtinta vien nuo idėjos, kad kažkas nori dirbti veltui jų labui“ (Joao); „Maloni yra idėja, kad aš galiu padaryti kažką gero, kas gali pakeisti kito gyvenimą arba suteikti šypsena“ (Liga); „tai suteikia visuomenę; suteikia žmonėms jausmą, kad kartu jie gali pajudinti reikalus, kurie atrodė prieš tai labai komplikuoti ir neįmanomi išspręsti“ (Liga) „Stiprina visuomenę ta prasme, kad jie palaiko vieni kitus ir supranta, kad vietoj to, kad laukti, skūstis ir keikti valdžią bei institucijas, policiją – jie gali kažką sau padėti patys“ (Liga)	7
☐ Visuomeninio darbo atradimas	„atradau visuomeninio darbo vertę“ (Jose); „...malonumas dirbti su žmonėmis“ (Lukas); „Mes jau esame visuomenės dalis, nesvarbu, ar norim to ar ne.“ (Liga)	3

Diagnostinės srities apibendrinimas. Interpersonalinis ugdymo lygmuo tyrime parodė tarpasmeninę sąveiką tarp ugdomojo (t.y. informanto) iš vienos pusės bei ugdytojo iš kitos pusės, kuris yra:

- visuomenė kultūrinėje plotmėje;
- kolegos/bendraminčiai;
- visuomenė socialinėje plotmėje .

Vykstant interpersonaliniam ugdymo procesui kartu neatsiejamai inspiruojamas asmenybės formavimo – intrapersonalinis – procesas.

2.2.4. Savanorystė kaip asmenybės formavimo veiksnys (intrapersonalinis aspektas)

Diagnostinę sritį sudaro 3 kategorijos – „Socialinis savęs suvokimas“, „Emocinis išgyvenimas ir realybės priėmimas“, „Gyvenimo būdo kitimas“ – ir pateikti 98 teiginiai.

Daugiausiai teiginių turi subkategorijos „Asmeninių charakterio savybių raida“ (19), „Tolerancijos suvokimas“ (12), „Pasitikėjimo savimi formavimas“ (14)

Kategorija „Socialinis savęs suvokimas“

Kategoriją sudaro 6 subkategorijos, kurias atspindi 43 teiginiai (žr. 15 lentelė). Tai didžiausia teiginių skaičiumi diagnostinės srities kategorija. Subkategorija „Pasitikėjimo savimi formavimas“ (14) yra reikšmingiausias šioje kategorijoje. Galima teigti, kad sekančios subkategorijos yra „pasitikėjimo savimi“ sudedamosios dalys.

Socialinis savęs suvokimas informantų įvardijamas kaip atradimas savojo „aš“ socialinėje plotmėje. Kaip svarbus veiksnys šiame procese buvo pasitikėjimo savimi formavimas, kuris per įvaizdžio sukūrimą bei požiūrio į save kitimą veda prie lyderystės ugdymo. Informantai teigė, kad po tam tikro laiko jie nebijojo kritiškai vertinti situaciją, bandyti ją keisti savo jėgomis. Jeigu situacijos pakeisti nepavykdavo, nusivylimą pakeisdavo pozityvios pozicijos bei pozityvaus požiūrio išlaikymas.

15 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Pasitikėjimo savimi formavimas	„Savęs atradimas – yra svarbiausia“ (Akvilė); „atradimas tas, kad nereikia bijoti žmonių ir bijoti bendrauti“ (Mantas); „Afrikoje aš atradau, kad galiu puikiai susitvarkyti/išgyventi“ (Noemi); „įgavau pasitikėjimo savimi“ (Jose); „.....Aš galiu. Aš galiu padėti žmonėms, paveikti jų gyvenimą.“ (Rimas); „praplėsti savo akiratį, sulaužyti stereotipus<..> daryti dalykus, kurie buvo neįmanomi padaryti anksčiau“ (Liga)	14
Įvaizdžio sukūrimas	Įvaizdžio kūrimas atspindi norą tapti lyderiu: „Lyderystė – labai svarbu šiuolaikiniame gyvenime“ (Gisela); „Svarbus dalykas – išmokti būti lyderiu“ (Joao)	9
Požiūrio į save formavimas	Respondentai veiklos metu suvokia save: „Aš išmokau labai daug: darbo įgūdžiai, kalbos įgūdžiai, aš daugiau supratau apie pasaulį, kas yra žmonės ir kas aš esu.. kokia mano paskirtis čia...“ (Noemi); „Aš suradau daug draugų ir šiaip pažįstamų. Aš praplėčiau savo akiratį apie užsieniečius. Dabar aš jaučiuosi daug arčiau jų.“ (Margarita)	7
Kritinio mąstymo formavimas	„didžiausias nusivylimas yra tas, kad lietuviai yra nepasitikintys ir šiuurkštūs“ (Akvilė); „norėtuosi, kad lietuviai būtų labiau aktyvesni“ (Mantas); „mano nuomonė ta, kad nekvalifikuoti savanoriai (skirtingai nei gydytojai) neturi būti siunčiami į	5

	besivystančias šalis tokias kaip Malavi“(Katerina); „didžiausias iššūkis buvo būti baltajai Afrikoje. Manau, kad jie niekada nepriims baltųjų kaip sau lygių. Mes visada būsim virš jų, tarsi pinigų maišai“(Margarita)	
Vertybių suvokimas	Vertybių suvokimas socialinėje plotmėje: „Aš tikiu geresniu gyvenimu ir geresniu pasauliu.“(Gisela); „darbas su žmonėmis yra sunkus, bet visada apdovanojamas“(Angela); „Moralė yra taip pat svarbi žmonijos harmonijai bendra prasme“(Jose); „Surasti savo gyvenimo prasmę, surasti draugus, sužinoti savo galimybes (fazines, emocines, psichologines)“(Liga)	4
Pozityvus gyvenimo priėmimas	„...su dėkingumu pastebėti paprastus gyvenimo dalykus“(Alessanda); „...Esu labiau pasitikintis savimi, į gyvenimą žiūriu daug optimistiškiau.“(Rimas); „Galimybės yra didelės – savanoriškas darbas man padeda plačiau viską suprasti. Svarbu – niekada nepasiduoti“(Rimas); „Viskas kartu – tai gali būti labiausiai pozityvus eksperimentas“(Liga)	4

Kategorija „Emocinis išgyvenimas ir realybės priėmimas“

Kategoriją sudaro 4 subkategorijos, kurias atspindi 41 teiginiai (žr. 16 lentelė). Ryškiausia subkategorija yra „Asmeninių charakterio savybių raida“, surinkusi 19 teiginių. Galima daryti išvadą, kad emociniai išgyvenimai yra stiprus veiksnys, įtakojantis asmenines įgimtas bei formuojamas savybes, savikontrolę, nuostatas, ego.

Informantai teigė, kad dalyvavimas savanoriškoje veikloje įgalino priimti naujus iššūkius, įsitraukti į nežinomą veiklą ir tai, be abejo, įtakojo asmenines savybes, keitė pasaulėžiūrą ir pasaulėjautą, leido pervertinti ir kitaip suprasti realybę, savo galimybes, pajusti gyvenimo vertę.

16 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Asmeninių charakterio savybių raida	Veiklos eigoje vyksta asmeninių savybių kaita: „...gyvenimo principai tapo stipresni“(Alessandra) „tapau kantresnis, tolerantiškesnis, malonesnis“(Marian) tapau stipresnė, nes buvo didelis nusivylimas matyti, kaip žmonės lengvai pasiduoda atsiradus sunkumams“(Angela); „mano kantrybė buvo išbandyta iki ribų ir užsispyrimas yra tai, kas reikalinga savanoriui nepabūgti sunkumų“(Angela); „ekonominiai tikslai yra visada iškelti ir lėšų projektui rinkimas buvo vienas iš savęs „laužymo“ būdų“(Jose); išmoko: „atkaklumo“(Katerina); „Asmeninis vystymasis yra toks pat svarbus, kaip ir komandinis“(Joao)	19
Tolerancijos suvokimas	Esminis pasikeitimas tolerancijos prasme: „Susipažinau su žmonių psichologija, kaip užmegzti kontaktus su kitaip galvojančiais“(Gisela); „Aš supratau, kad esu labai kantri ir bet kada, kai pratrūkdavau – staiga suprasdavau, kad tai ne tu žmonių kaltė. Tai tik individualūs skirtumai ir kultūrine prasme mes esame labai skirtingi.“(Angela)	12
Savivertės atsiradimas	„aš dabar einu savu keliu tolyn.“(Jean); „Išmokau būti	8

	aktyvesnis“(Mantas); „aš supratau, kiek svarbus gali būti vienas žmogus(aš)“(Noemi);	
Laikinumo ir kaitos supratimas	„Aš supratau, kokie esam laimingi vakarų šalių žmonės, kurie turime visas galimybes daryti ką tik norime. Ir, deja, daugelis žmonių neišnaudoja šios galimybės“(Jean) „Didžiausias sunkumas buvo lankyti sergančius žmones ir suteikti jiems komfortą“(Angela)	2

Kategorija „Gyvenimo būdo kitimas“

Kategoriją sudaro 4 subkategorijos, kurias atspindi 14 teiginių (žr. 17 lentelė). Teiginių skaičiumi visos subkategorijos beveik vienodo svorio ir lygiavertės, t.y. galima teigti, jog yra vienodo reikšmingumo.

Informantai teigė, kad susidūrimas su kitokia kultūra padėjo sustiprinti sveikos gyvensenos nuostatas, juo labiau, kad dirbant ekstremaliomis sąlygomis, rūpinimasis savo ir kitų sveikata tapo gyvenimiška būtinybe.

17 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Higienos normų priėmimas	Gyvenant egzotiškose šalyse higienos normos turi tapti įpročiu: „Taip pat labai svarbu gyventi higieniškai, kad apsisaugoti nuo užkrečiamų ligų“(Gisela)	6
Sveikos gyvensenos pagrindų priėmimas	Savanoriai, gyvendami kartu, įtakoja vieni kitus: „aš atradau sveiką gyvenseną tapdamas vegetaru“; Aš turėjau nuosavą daržą“(Jean); „Aš sužinojau apie mediciną – kokie augalai padeda išgyventi, kas yra maliarija ir kitos ligos...“(Gisela)	4
Fizinis pasiruošimas	„išmokau gaminti sveiką maistą ir užsiimti joga“(Jean) „taigi išmokė mane gaminti maistą beveik iš nieko, mankštintis, medituoti ir pan. Mes to mokėme bendruomenę.“(Gisela)	2
Priklausomybių atsisakymas	„Mečiau rūkymą“(Jean); „savanoriai negali piktnaudžiauti alkoholiu“(Marian)	2

Diagnostinės srities apibendrinimas. Ugdymas intrapersonaliu aspektu vyksta per intrapersonalinį (vidinį) asmenybės konfliktą, kurio inspiraciniai veiksniai yra gyvenimo būdo kitimas; emociniai išgyvenimai, priėmus kitą realybę; socialinis savęs suvokimas. To pasekoje formuojasi pasitikėjimas savimi, kritinis mąstymas, vertybės, asmeninės savybės.

Edukacinis savanoriškos veiklos poveikis bendraja prasme formuoja kompetencijas bei įgūdžius ir tokiu būdu atveria kelius kaitos perspektyvoms.

2.2.5. Savanoriškos veiklos edukacinis poveikis ir perspektyvos

Diagnostinę sritį sudaro 6 kategorijos – „Bendrosios kompetencijos“, „Profesinės kompetencijos“, „Specialiosios kompetencijos“, „Bendrakultūrinės kompetencijos“, „Pilietiškumo suvokimas“, „Savanoriškos veiklos įtaka ateities perspektyvoms“ – ir pateikti 295 teiginiai. Daugiausia subkategorijų (10) turinti kategorija yra „Bendrosios kompetencijos“. Daugiausia teiginių turinčios subkategorijos yra: „Vertybinės/filosofinės nuostatos“(20); „Pasitikėjimo savimi kompetencija“(18), „Kalbų mokėjimo kompetencija“(19), „Mokymosi kompetencija“(25), „Naujų žinių bei įgūdžių pasiekimas“(20), „Naujų talentų savyje atradimas“(20), „Savanoriškos veiklos įtaka asmeniniame gyvenime“(19).

Kategorija „Bendrosios kompetencijos“

Kategoriją sudaro 10 subkategorijų, kurias atspindi 116 teiginiai (žr. 18 lentelė). Galima teigti, kad tai pati didžiausia savo apimtimi bei įvairove kategorija. Joje sugrupuotos bendrosios kompetencijos atspindi informatorių lavinimo(si) poreikius bei galimybes.

Informantai teigė, kad pasikeitė vertybinės/filosofinės nuostatos dėl pozityvaus požiūrio atsiradimo. Susidūrus su skurdesne realybe arba gyvenimo nuskriaustais žmonėmis kito vertybių suvokimas ir tai sąlygojo aplinkos tiramąją kompetenciją.

Bendraujant įvairiose situacijose ugdėsi tiek komunikacijos tiek kalbos mokėjimo kompetencijos; pasiekus tam tikrus rezultatus (pravedus renginį, pastačius mokyklą, sukūrus naują projektą ir pan.) atsirado savimi pasitikėjimo kompetencija. Veikloje ugdėsi organizavimo bei situacijos įvertinimo kompetencija, teisingų sprendimų priėmimo būtinybė sąlygojo savų idėjų generavimą (pvz. kaip surinkti projektui reikalingas lėšas).

18 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Vertybinės/filosofinės nuostatos	„Kartais šypsena ir žvilgsnis gali išmokyti daugiau, nei kažkokios praktinės užduotys ar gebėjimai“(Alice); „Vanduo tik nešamas į šulinį ten nelieta ilgam“(Jean); „Akiračio praplėtimas – tu tikrai išlipsi iš savo tipinio mąstymo“(Liga); „Laimingas individas – laiminga visuomenė.“(Olga)	20
Svetimų kalbų mokėjimo kompetencija	„Prisiminiau anglų kalbą. Teko išmokyti portugalų kalbos pagrindus“(Gisela); „Savanoriai turi mokėti kalbas (anglų, portugalų, ispanų)“(Joao); „Esminiai yra kalbos barjerai“(Jean)	19
Pasitikėjimo savimi kompetencija	„Jaučiuosi reikalinga“(Akvilė); „aš jaučiuosi labai gerai dėl to, kad sugebėjau daryti tai, ką niekada nesitikėjau galėsianti	18

	daryti“(Alice);„visada norėjau būti mokytojas, bet niekaip neturėjau drąsos tam, o dabar – aš darau tai...“(Marian)	
Visuomeninės veiklos kompetencija	„išmokau suprasti, kad esu visuomenės dalis ir galiu padėti organizuojant“(Marian); „Komandinis darbas yra labai svarbus. Jie turi tai pajausti – būti bendruomenės dalis, jaustis atsakingu už tai, ką daro“(Joao)	16
Bendravimo ir komunikacinė kompetencija	Informantai teigė, kad didelę dalį veikloje sudaro komunikavimas: „išmoksi komunikuoti, taip pat jie kartais turi sugebėti prarasti pamokas bendruomenei“(Joao)	13
Teisingo sprendimo priėmimo kompetencija	Informantai teigė, kad svarbu buvo būti atkakliu, norint priimti teisingą sprendimą: „Aš išmokau niekada nepasiduoti ir visada rasti išeitį skirtingose situacijose“(Gisela)	7
Organizavimo kompetencija	Didelis iššūkis yra mokėjimas organizuoti: „savidrausmė, kontrolė, laiko planavimas“(Akvilė); „organizavau vietinius renginius..“(Gisela) „organizavau knygų atvežimą iš Portugalijos, prižiūrėjau kultūros centro statybas“(Noemi);	7
Situacijos vertinimo ir kritinio mąstymo kompetencija	Vertino susidariusias situacijas: „Specifiniame projekte, kuriame aš dirbau, aš padaryčiau pakeitimus biudžete ir tai, kodėl tiek pinigų turi būti išleidžiama savanorių paruošimui nei pačiam projektui“(Alice);	6
Savų idėjų generavimo ir pateikimo kompetencija	„Aš išmokau organizuoti ir siekti įgyvendinti tikslą.“(Gisela); „Aš matau, kaip savanoriai po kiek laiko pasikeičia: jie tarsi atgyja, nebijo siūlyti savo idėjų, jie jaučiasi įvertinti ir reikalingi. Jie pajaučia, kad gali keisti gyvenimą – savo ir kitų.“(Olga)	6
Aplinkos tiriamoji kompetencija	„sunkiausia buvo išgyventi skurdžiose sąlygose ir suprasti, kuo tiems žmonėms galiu padėti“(Gisela); „Prisitaikymas ir lankstumas. Gebėjimas nusiraminti, suteikti sau laiko, tapti geru stebėtoju ir klausytoju“(Mojca)	4

Kategorija „Profesinės kompetencijos“

Kategoriją sudaro 7 subkategorijos, kurias atspindi 62 teiginiai (žr. 19 lentelė). Dvi subkategorijos – „Mokymo(si) kompetencija“(25) ir „Naujų žinių bei įgūdžių pasiekimas“(20) – yra reikšmingiausios pagal teiginių skaičių. Pagal bendrą teiginių skaičių galimadaryti išvadą, kad profesinės kompetencijos yra vienas svarbiausių garantų efektyviai atlikti pavestas užduotis.

Informantų teigimu naujų žinių priėmimas ir mokymasis leido atlikti paskirtas užduotis ir dalyvauti projektuose (pvz. dirbti su ŽIV infekuotais, kasti šulinius, organizuoti mokyklų statybą, dirbti mokytojais), esamos žinios bei įgūdžiai buvo kūrybiškai panaudojami (pvz. darbas su kompiuterinėmis programomis), kritinis mąstymas bei realus vertinimas leido kurti naujus projektus bei diegti inovacijas sustabarėjusiose organizacijose.

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Mokymo(si) kompetencija	Mokymas ir mokymasis lydi per visą savanoriškos veiklos laikotarpį: „kadangi mokinau žmones pirmą kartą – teko daug pačiai mokintis ir skaityti apie AIDS“(Angela);“ jie turi mokėti vadybos pagrindus, pozityvaus gyvenimo, turėti medicinos žinių“(Joao); „asmuo ugdosi individualiai, padėdamas kitiems arba duodamas, aptarnaudamas kitus.(Liga)	25
Naujų žinių bei įgūdžių pasiekimas	Kadangi informantai teigė, kad daugelį darbų jie dirbo pirmą kartą gyvenime, neatsiejamai nuo to vyko naujų žinių ir įgūdžių įvaldymo raida: „Beveik viskas, ką dariau Afrikoje buvo nauja patirtis man“(Alice); „...ir taip pat darbas su mokyklos ekonomika – man buvo pirmą kartą gyvenime“(Alessandra); išmoko dirbti statybose – Jean; nauji įgūdžiai: „vadybos gebėjimai, socialiniai gebėjimai“(Jean); „Išmokau kepti duoną.“(Gisela); „statybos ir vandens pompų statymas“(Noemi); nauja buvo dalyvauti „virtuvės ruošoje, namų tvarkyme, statybose“(Jose); „Nesu daręs makiažo, šukuosenų, padėjęs daryti scenografiją, nustatinėti apšvietimą, teko netgi piešti.“(Lukas)	20
Esamų profesinių žinių ir įgūdžių panaudojimas	„mokymas, organizavimas, mobilizavimas, lankstumas, supratingumas, darbštumas“(Katerina), „Panaudoju savo gebėjimą bendrauti, būti aktyviai, gebėjimą veikti greitai kritiniais momentais, gebėjimą perprasti žmogų“(Justina); „Veikla teatre padėjo man neprarasti gebėjimų, taip pat suprasti, kaip veikia apšvietimas ir t.t.“(Lukas)	6
Planavimo ir darbo atlikimo kompetencija	„Išmokau daug: vadovauti, mokėti organizuoti“(Akvilė) „Tu turi save stebėti, turi mokytis gyventi bendruomenėje, kartu tvarkytis, daryti maistą, dirbti kartu, kartu planuoti.“(Joao)	4
Pasiekimų vertinimo kompetencija	„Būtinai panaudosiu patirtį savo bakalauriniam darbui“(Akvilė); „profesinėje srityje nieko (nepasiekiau), bet daug ko išmokau apie žmones“(Angela); „Turėsiu patirties vadovautis ir reaguoti kritiniais momentais“(Rimas)	3
Projektų kūrimo kompetencija	„Išmokau planuoti ir organizuoti, taip pat – kaip paruošti nuosavą projektą“(Gisela); „...ir pati padariau mini projektą“(Noemi)	2
Pokyčių organizacijoje valdymo kompetencija	Suprantant, kad „darbas labai ribotose organizacijos suteiktose galimybėse“(Alice) – bandant keisti organizacijos valdymą; „turi būti geriau organizuota, daugiau sąžiningumo ir geresni apmokymai“(Noemi)	2

Kategorija „Specialiosios kompetencijos“

Kategoriją sudaro 5 subkategorijos, kurias atspindi 39 teiginiai (žr. 20 lentelė). Daugiausiai teiginių yra „Naujų talentų savyje atradimas“ (20) subkategorijoje ir ji yra reikšmingiausia: naujoje neišbandytoje veikloje atrandami nauji gebėjimai ir talentai atlikti konkretų darbą.

Visi informantai paminėjo, kad atrado savyje naujus talentus: kūrybai, technikai, bendravimo talentus, planavimo talentus ir pan.

Iniciatyvumas save realizuoti leido panaudoti individualius gebėjimus.

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Naujų talentų savyje atradimas	Informantai teigia atradę savyje naujų talentų: „Atradau gebėjimą būti artistiška, talentą juokinti žmones, talentą kalbėti ir bendrauti keliomis kalbomis“(Akvilė). Sugebėjo daryti tai, ko niekada nedarė: „statybų darbai su elementariai paprastais įrankiais, gyvenimas mažam kaimelyje..“(Jean); „netgi piešiau ir dariau papuošalus iš sėklų, aš išmokau kepti, sodinti, dirbti statybose“(Gisela); „meilė vaikams, kūrybiškumas – gebėjimas padaryti žaislus iš paprastų dėžučių arba coca-colos kamštelių“(Liga); „talentai – jie yra visuose, tik reikia sąlygų juos atrasti. Savanorystė tą puikiai suteikia.“(Olga)	20
Technologijų naudojimo kompetencija	Daugelis informantų teigia, kad darbe arba veikloje padėjo kompiuterinių technologijų išmanymas: „Padėjau techniškai sutvarkyti mikrofonus, pajungti AV sistemą“(Mantas); „padėjęs daryti scenografiją, nustatinėti apšvietimą“(Lukas); „padėdu sutvarkyti kompiuterines programas“(Rimas); „Labai pravartu psichologinės žinios, kalbų mokėjimas, technologijų valdymas“(Olga)	8
Iniciatyva saviraiškai, savirealizacijai	„Kaip fotografei, mano laikas Afrikoje suteikė nuostabią galimybę praktiškai „pagauti“ momentus ir išraiškas visiškai kitokioje realybėje“(Alice); „Kiekvienas atranda naujas savo puses, turėdami naujus patyrimus, pastatydami aukštesnius sau tikslus.“(Joao)	6
Individualių gebėjimų vystymas ir panaudojimas	“Kartais savanoriai daro maistą visai savo komandai, kartais jiems reikia vaidinti spektakliuose, taigi reikia išmokyti, kaip tai daryti, kaip padaryti makiažą, kalbėti prieš auditoriją. Jie gali suorganizuoti muzikinius renginius, dainuoti, groti....Tai yra sunku net išvardinti visus dalykus, ką savanoriai turi išmokyti daryti“(Joao)	3
Gebėjimas rasti informaciją ir ją atrinkti	“Projektas, kuriame aš dirbau, daugiau koncentruotas į informacijos gavimą ir perdavimą“(Alice); „Savanoriai dalyvauja diskusijose, jie turi būti entuziastingi“(Joao)	2

Kategorija „Bendrakultūrinės kompetencijos“

Kategoriją sudaro 7 subkategorijos, kurias atspindi 33 teiginiai (žr. 21 lentelė). Iš 7-ių subkategorijų daugiausiai išryškėja dvi subkategorijos: „Dalyvavimas mokymuose, švietime“(9) ir „Tolerancija mažumoms“ (9).

Pusė informantai teigė, kad jie savanoriška veikla jiems suteikė galimybę dalyvauti švietime ir mokyme: jie patys tapo mokytojais arba vadovais. Tiek pat informantų paminėjo, kad pirmą kartą gyvenime teko susidurti su seksualinėmis mažumomis (pvz. kartu gyventi ir dirbti), rasinėmis ir tautinėmis mažumomis, suprasti jų poreikius bei kitokią gyvenimo priėmimą. Tai paskatino gerbti savo ir kitą kultūrą, tolerancija padėjo integruotis bei puoselėti bendražmogiškas vertybes. Atitrūkimas nuo savos šeimos, tautos ar kultūros padėjo geriau įvertinti bei suvokti jų vertę.

Informantų teiginiuose neaptikta prepozicijų, kurios atspindėtų šeimos vertybių skirtumus.

21 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Dalyvavimas mokymuose, švietime	Trečiojoje pasaulio šalyse dirbantys savanoriai atlieka švietimo ir edukacijos darbus vietinėse mokyklose: „dirbau savanore Mozambike, amatų mokykloje, buvau atsakinga už studentų edukaciją“(Alessandra)	9
Tolerancija mažumoms (tautinėms, rasinėms, seksualinėms)	Tolerancija neįprastoms formoms padeda išgyventi svetimose kultūroje bei aplinkoje: kaip iššūkis ir tolerancija įvardijami „rasinių prietarų“ atsisakymas (Jean); „Aš dirbau kaip mokytoja ir studentai labai skyrėsi nuo Vokietijos studentų“(Gisela), „taip, žinoma: mokinau ir pats mokinausi kitokios kultūros, tolerancijos kitokiam mąstymui“(Marian)	9
„Svetimos“ kultūros gerbimas	Svarbus pasiekimas: „ideologinių skirtumų įveikimas“(Alice); „apmokymai turi būti dėl skirtingos šalių specifikos, kultūros“(Jean); turėjo „kasdienę patirtį su vietiniais žmonėmis, kurie turi visiškai skirtingą kultūrinį pagrindą“(Angela); kitoks „bendras požiūris į baltuosius (ypač moteris)“(Katrerina)	4
Savos kultūros suvokimas ir puoselėjimas	„Aš išmokau apie skirtingas kultūras ir tai, kad norint jas suprasti, turiu pažinti savo pačios kultūrą“(Gisela); „turėjau daug interviu su lala ir bamba žmonėmis, turėjau vertėją, kuris daug man padėjo“(Margarita)	4
Integracija į pasaulio palikimą	„...kuo daugiau patirties skirtingose vietose su skirtingais žmonėmis, tuo daugiau mes išmokstame apie save ir tuo daugiau mes galime padėti pasauliui.“(Alice); „Be abejo, jei nesi kūrybiškas ir lankstus, geriau jau net nevažiuoti į kitas šalis“(Liga); „Bendruomenė, žmonės gali tęsti tai, ką duoda savanoriai“(Liga)	3
Bendražmogiškų vertybių puoselėjimas	„Aš jaučiuosi ne taip greitai paveikiama bendrame fone tų begalinių norų, kuriuos turi šiuolaikiniai žmonės“(Alice); „Turi jausmą, kad padarei nors ir mažą dalyką, bet vis tiek pagerinai kažkieno gyvenimą ar situaciją“(Liga); „Po savanoriavimo esi mažiau savanaudis, mažiau išgyveni dėl asmeninių problemų, daugiau esi dėkingas už dalykus, kuriuos turi, taip pat padeda pasitikėjimo augimui, sutinki daug bendraminčių, tampa atviras, tu supranti, koks mažas tavo pasaulis, net jei ir gyveni interneto ir televizijos amžiuje“(Mojca)	3
Šeimos vertybių ir tradicijų suvokimas bei vertinimas	„Aš daug supratau apie šeimos reikšmę tam, kad išgyventum“(Gisela)	1

Kategorija „Savanoriškos veiklos įtaka ateities perspektyvoms“

Kategoriją sudaro 2 subkategorijos, kurias atspindi 27 teiginiai (žr. 22 lentelė). Savo subkategorijų skaičiumi tai labai maža kategorija.

Galima teigti, kad informantų nuomone, savanoriška veikla daugiau padarė įtakos asmeniniame gyvenime, nei įtakojo jų profesinę veiklą. Vis dėlto, trys informantai teigė, kad savanoriška veikla tapo profesija (gyvenimo būdu) ir jie pasiliko dirbti neribotam laikui, du informantai teigė, kad savanoriška veikla pastūmėjo pakeisti profesiją, vienas – dalyvavimas savanoriškoje veikloje suteikė galimybę pakilti karjeros laiptais.

22 lentelė

Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Savanoriškos veiklos įtaka asmeniniame gyvenime	Visiems informantams savanoriška veikla paliko įtaką asmeniniame gyvenime: „...mano gyvenimo principai tapo stipresni“(Katerina); „Žmonės Afrikoje man suteikė neįkainojamų pamokų apie paprastumą, kurias aš praktiškai panaudoju savo gyvenime kiekvieną dieną“(Alice) „..išmokau būti kantri. Tapau daug pozityvesnė, ramesnė, tolerantiška, aš tapau džiugesnė, nes supratau, kad laimė yra ne tik materialiniame pasaulyje...žmonės gali būti laimingi ir skurdžioje aplinkoje.“(Gisela); „pirmiausia: tai padarė manė laiminga(Noemi); išsiugdė „kantrybę su žmonėmis, ypač jaunais, kurie sudaro daugumą savanoriaujančių“(Jose); „alternatyvūs, atsiskyre nuo vartotojiškos visuomenės, lankstūs, pasirošę daryti neįprastus dalykus, labai atkaklūs, pozityvūs“(Liga); „...žmogus grįžta namo po ilgo periodo ir tada pasirodo, kad net artimiausi žmonės nelabai gali jį suprasti.“(Liga); „Savanoriai patiria tai, ką sunku patirti eiliniame gyvenime: jie randa prasmę, jie išgyvena savęs atradimo jausmą, mokymosi džiaugsmą“(Olga)	19
Savanoriškos veiklos įtaka profesinei veiklai	Kai kuriems informantams savanoriška veikla suteikė galimybę tobulinti, keisti arba atrasti kitokią profesinę veiklą: „Bet tai pakeitė mano gyvenimą – aš tebedirbu savanore“(Alessandra); „Vėliau aš surengiau savo (foto) darbų parodą JAV“(Alice); „Tuo metu aš studijavau socialinę antropologiją taigi savanoriavimo patirtis galėjo man padėti daryti tyrimą su tikslu gauti mokslinį laipsnį“(Margarita); po savanoriškos programos liko dirbti Afrikoje:“ Malavi (1metai) leidykla, sveikatos priežiūros žinyvai vietine kalba“(Katerina) „Gal padėjo tuo, kad buvau veiklus ir susipažinau su daug žmonių, kurie vėliau ir padėjo rasti apmokamą darbą. Atsirado daugiau ryšių, pažinčių. Gal suteikė galimybes.“(Lukas)	8

Kategorija „Pilietiškumo suvokimas“

Kategoriją sudaro 5 subkategorijos, kurias atspindi 18 teiginių (žr. 23 lentelė). Visos subkategorijos turi beveik vienodą svorį teiginių skaičiumi. Galima teigti, kad pilietiškumo sąvoka apima platų problemų spektrą ir jis yra ugdomas kaip atsakomybė ir pareiga.

Informantų suvokimu pilietiškumas pasireiškė bendražmogiškų idėjų puoselėjimu, empatija, bendrų problemų atradimu (gamtosauginės problemos, demokratiniai principai) bei jų sprendimu, teiginiuose išryškėjo bendra atsakomybė už praeities klaidas bei ateities kūrimą.

23 lentelė

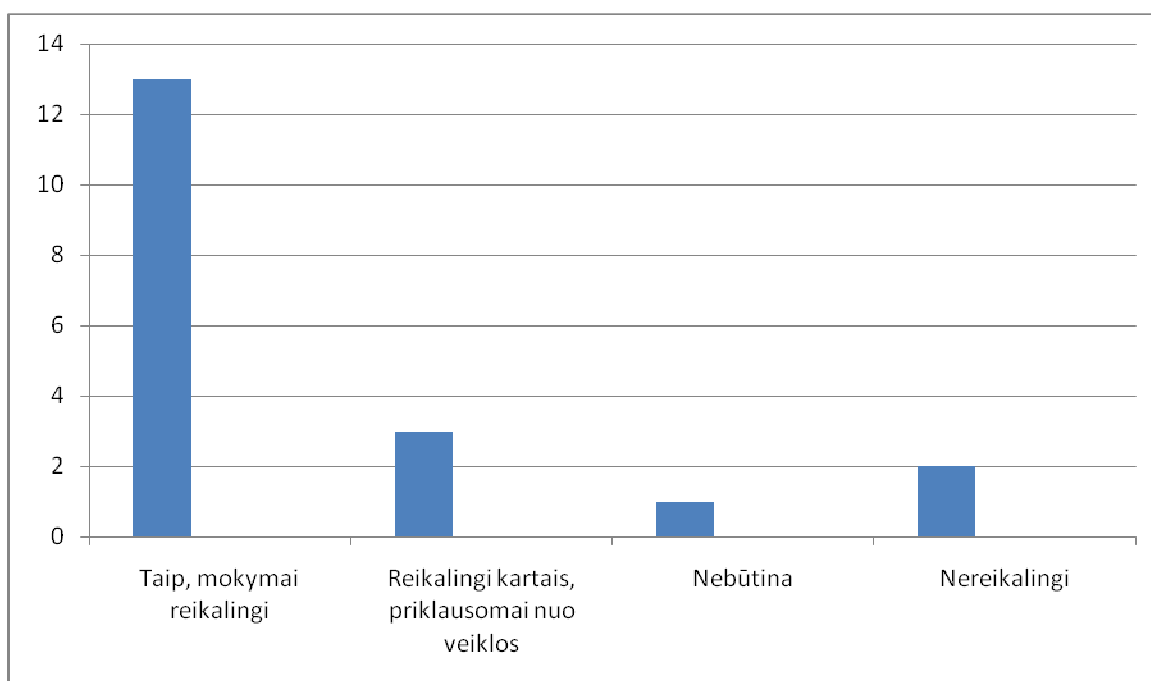
Subkategorijos	Indikatorių pavyzdžiai	N
Gamtos apsaugos problemų sprendimas	Skurdžiose pasaulio šalyse daugiausiai problemų turi švaraus vandens atvežimas, šulinių kasimas, drenažas, tualetų statymas: „vedžiau pamokas apie gamtą, švarų vandenį, kaip apsaugoti aplinką nuo taršos..Jie mane mokė iš savo pusės..Įvedėme mokykloje kanalizacijos sistemą“ (Gisela)	6
Bendrų problemų atradimas bei supratimas	išmoko..„kaip organizuoti ir padaryti, kas suplanuota, kaip surasti bendrus tikslus ir juos pasiekti“ (Gisela); „būti lanksčiam ir mažiau koncentruotam į save“ (Noemi); „Dalyvavau daugelyje susirinkimų kartu su vietine bendruomene“ (Margarita); „Savanoriai pamato realias mūsų laikmečio problemas ir stengiasi jas įveikti“ (Olga)	4
Empatija kitam žmogui	Skaudu „matyti, kaip dažnai biurokratija, korupcija ir ignoravimas pastato žmonių gyvenimą rizikai“ (Alice); „supratau, ką reiškia skurdas“ (Alessandra); „Turi būti kažkoks saugumo jausmas – jei tau ištiks bėda, tavimi gali pasirūpinti kitas žmogus, gal net visai svetimas“ (Olga)	3
Atsakomybė už dabartį ir ateitį	„Aš tikiu, kad tik tai gali suteikti daugiau ramybės, taikos ir tikrumo kiekvienam“ (Alice); „užsieniečiai savanoriai sukuria priklausomybės pagalbai atmosferą (panašiai, kaip svetimos šalies finansinė pagalba) (Katerina), „Solidarumo jausmas yra tas variklis, kuris duoda motyvaciją likti savanoriu visą savo gyvenimą.“ (Olga)	3
Demokratiškas principų įgyvendinimas	„Mes sužinojome istoriją ir kaip politiniai įvykiai įtakoja žmones“ (Gisela); „Savanorystė suteikia viltį, suteikia progą spręsti bendras problemas, taigi – tai demokratiškos visuomenės etalonas.“ (Olga)	2

Diagnostinės srities apibendrinimas. Savanoriška veikla turi didelį edukacinį potencialą ir vykdo edukacinį poveikį. Ji ugdo bendrąsias, profesines, specialiąsias, bendrakultūrinės kompetencijas, pilietiškumą. Savanoriška veikla daro įtaką asmeninėms ateities perspektyvoms.

2.2.6. Apmokymų reikalingumas savanoriškai veiklai vykdyti

Į konkretų klausimą – „Jūsų nuomone: ar reikalingi apmokymai savanoriams ir jei „taip“ – kokie?“ – informantų nuomonė nebuvo vieninga (žr. 3 pav.) Dauguma informantų gautus apmokymus identifikavo su „prarastu laiku“, tačiau teigė, kad konstruktyvūs, kryptingi ir informatyvūs apmokymai labai reikalingi ir apgailestavo tokių negavę. Kaip labiausiai pageidautini įvardinti užsienio kalbos apmokymai, kultūros bei istorijos žinių suteikimas, ekonominės žinios, darbo projektuose specifinės žinios.

Gauti apmokymai įvardijami kaip bendro pobūdžio nuostatos, atitrūkusios nuo savanoriškos veiklos realybės.

3 pav. Informantų nuomonė apie apmokymų reikalingumą savanoriškai veiklai vykdyti

Diagnostinės srities apibendrinimas. Daugumos (13) informantų nuomone savanorių apmokymai yra reikalingi. Jie teigė, kad apmokymai suteikia pasitikėjimo atlikti veiklą, duoda efektingesnio darbo rezultatus, geriau supažindina su būsima veikla ir suteikia tam tikras žinias o kartu ir kompetencijas ją atlikti.

Išvados

1. Naujos technologijos, modernizacija, globalizacija, žinių ir idėjų visuomenės atsiradimas keičia švietimo ir mokymo supratimą, kai formaliai mokymosi programai didelę įtaką daro neformalus švietimo ir mokymosi aplinkos aspektai. Savanoriška veikla palaiko ir praplečia mokymosi visą gyvenimą idėją, vaidina svarbų vaidmenį neformalaus švietimo procese. Svarbus edukacinio aspekto veiksnys yra savanoriškos veiklos ir asmeninių interesų/gebėjimų atitikimas.
2. Motyvacija yra varomoji jėga, pasiryžtant savanorystės veiksmui. Motyvaciją sukuriantys įvardinti poreikiai pagal svarbumą yra: pagarbos poreikis, socialiniai poreikiai, saviraiškos poreikiai, emociniai poreikiai, pagalbos kitiems poreikis, mokymosi ir autonomijos poreikis. Sukurta motyvacija leidžia siekti tikslo, šiuo atveju – įsijungti į savanorystės veiklą.
3. Savanoriška veikla ugdo pilietiškumą modernioje visuomenėje: politinių įvykių supratimą, visuomenės interesų paisymą, gebėjimą dalyvauti bendroje veikloje, savęs kaip visuomenės nario atradimą.
4. Edukacija savanoriškoje veikloje vysto individualius gebėjimus ir kompetencijas, kuriuos savanoriai gali pritaikyti būsimoje darbinėje ir nedarbinėje veikloje. Taigi, įvertinant ir grupuojant respondentų atsakymus galima teigti, kad savanoriška veikla vysto bendrąsias, profesines, specialiąsias bendrakultūrinės kompetencijas, o ypač:
  - Socialinį lankstumą (gebėjimas prisitaikyti naujoje aplinkoje);
  - Gebėjimą suprasti socialinius ryšius bei savęs vertinimą kitų atžvilgiu;
  - Pasitikėjimą savimi;
  - Efektyvų bendravimą ir toleranciją;
  - Visumos suvokimą;
  - Kritinį mąstymą.
5. Savanorystės veikla ugdo adekvatų holistinį pasaulio suvokimą ir pažinimą, plečia akiratį, o pats savanoriškoje veikloje vykstantis ugdymo procesas vystomas per saviraišką, kūrybą, prasmės atradimą, vertybių internalizavimą.
6. Savanoriai savo patirtį vertina teigiamai, jie linkę savanoriauti ateityje arba tai jau daro, rekomenduoja savanorystės patirtį savo draugams ir pažįstamiems.

7. Daugelis savanorių integruojasi į tarptautines bendruomenes, nes juos apjungia panaši veikla ir įgyta patirtis. Tyrimas rodo, kad didesnę savanorių dalį sudaro aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys.
8. Savanoriai, dirbantys su neįgaliais žmonėmis, trečiosiose pasaulio šalyse, neretai gauna kultūrinį šoką, kuris priverčia pakeisti savęs suvokimo ir kokybiško gyvenimo sampratą, kai materialinės vertybės nustumiamos į antrą planą, užleisdamos vietą bendražmogiškoms vertybėms kaip tolerancija, supratimas, atjautimas ir pan.
9. Įvertinant respondentų teiginius galima daryti išvadą, kad daugelis skeptiškai vertina pačių organizacijų veiklą, tačiau tai netrukdo tenkinti veiklos lūkesčius ir savirealizacijos galimybės išlieka.

Atlikus tyrimą ir apibendrinus rezultatus, galima teigti, kad darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino: dalyvavimas savanoriškoje veikloje suteikia galimybes asmeninių savybių ugdymui, pasaulėžiūros, pasaulėjautos bei pilietiškumo formavimui, atveria platesnes galimybes atrasti/ realizuoti savo gabumus bei vidinį potencialą.

Rekomendacijos

Atliktas tyrimas suteikia galimybę paruošti rekomendacijas ugdymo ir socialines paslaugas teikiančioms institucijoms:

1. Mokymo įstaigos ir centrai turėtų aktyviau reklamuoti ir propaguoti savanorišką veiklą kaip būdą integruotis į visuomeninę veiklą, įgyti bendrąsias bei specialiąsias kompetencijas ir palaiapsniui ruošti darbo rinkai;
2. Siekiant pagerinti NVO organizacijų veiklą reikia numatyti tarpusavio bendradarbiavimo būdus edukaciniais tikslais;
3. Skatinti savanorišką veiklą kaip alternatyvų ugdymo būdą, patiems planuojant, ruošiant bei aktyviai dalyvaujant savose arba visuomeninėse akcijose;
4. Siekti suvienyti interesų grupes, kurios dalyvauja mokymosi visą gyvenimą procese, su savanoriškos veiklos poreikiais bei interesais, numatyti bendras gaires ir kartu siekti bendro pažangos tikslo;
5. Įvertinus edukacinį poveikį, labai aktualu iširti saviugdosa savanoriškoje veikloje galimybes ir kokie būtent veiksniai daro didžiausią poveikį.

Literatūra

1. A glossary of terms for education (2003). [žiūrėta 2010-10-17] Prieiga per internetą:<
<http://www.theewc.org/uploads/files/A%20glossary%20of%20terms%20for%20EDC.PDF>>
2. Anik, L., Aknin, L. B., Norton, M. I. & Dunn, E. W. (2009). *Feeling good about giving: The benefits (and costs) of self-interested charitable behavior*. In D.M. Oppenheimer & C.Y. Olivola (Eds.), *Experimental approaches to the study of charitable giving*. [žiūrėta 2010-11-12] Prieiga per internetą: <http://www.psych.ubc.ca/~edunn/publications/Anik_Aknin_Norton_Dunn.pdf>
3. Aknin, L., Norton, M. I., & Dunn, E. W. (2009). *From wealth to well-being? Money matters, but less than people think*. *Journal of Positive Psychology*, 4, 523-527. [žiūrėta 2010-11-12] Prieiga per internetą: <http://www.psych.ubc.ca/~edunn/publications/AkninNortonDunn_inpress.pdf>
4. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. (2008). *Kokybiųjų tyrimų metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
5. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
6. Dekker P. (2009). *Civicness: From Civil Society to Civic Services?* [žiūrėta 2010-11-08] Prieiga per internetą :<<http://www.springerlink.com/content/8q25551517u2u4l6/fulltext.pdf> >
7. Dekker P., Evers A. (2009). *Civicness and the Third Sector: Introduction*. [žiūrėta 2010-11-08] Prieiga per internetą:<<http://www.springerlink.com/content/8p7724w3957665v8/fulltext.pdf>>
8. Dewey, J. (2002). *Human nature and conduct*. [žiūrėta 2010-11-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.google.com/books?hl=lt&lr=&id=2M471IDaQwQC&oi=fnd&pg=PA1&dq=Human+Nature+and+Conduct&ots=qALsTphmJF&sig=8i-Zq5xCFYpcZtR2EQfnqQWTgD8#v=onepage&q&f=false>>
9. Dunn E. (2009). Laimę galima nusipirkti padedant kitiems. [žiūrėta 2010-09-29] Prieiga per internetą:< <http://www.savanoris.lt/lt/publications.php?monthno=10&year=2009>>
10. Duoblienė L.(2006). *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link*. Tyto Alba.
11. Eurobarometer special surveys (2009). [žiūrėta 2010-12-10] Prieiga per internetą:<
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_en.htm>
12. European commission. Public opinion. [žiūrėta 2010-12-17] Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm>
13. Europa volunteering. [žiūrėta 2010-12-22] Prieiga per internetą: <<http://europa.eu/volunteering/>>

14. Europos parlamentas (2009). *More EU support for volunteering*. [žiūrėta 2010-10-28] Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/037-65073-328-11-48-906-20091124IPR65071-24-11-2009-2009-false/default_lt.htm>
15. Eurostat statistics (2010). *Population and social conditions* [žiūrėta 2011-02-14]. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database>
16. For Self-Examination: Recommended to the Present Age. [žiūrėta 2010-11-02] Prieiga per internetą: <<http://sorenkierkegaard.org/for-self-examination.html>>
17. Gardner H. (2002). *Intelektai*. Klett: Cotta Verlag.
18. Geudens T. (2004). *International voluntary service T-kit(No 5)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-03] Prieiga per internetą:< http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/publications/T-kits/5/Tkit_5_EN>
19. Goleman D. (1996). *Emotional and interpersonal intelligence*. Boston: bussines school publishing.
20. Holme, Idar Magne (1991). *Research methodology*. London: Studentlitterature.
21. Informacinis biuletenis “Trečiasis sektorius” Nr. 2 (26) [žiūrėta 2010-10-15]. Prieiga per internetą: < <http://www.nisc.lt/lt/index.php>>
22. Jarvis P. (2001). *Mokymosi paradoksai*. VDU, Kaunas.
23. Jarvis P. (2003). *Suaugusiųjų švietimas didinant įsidarbinimo galimybes ir skatinant aktyvų pilietiškumą*. VDU, Kaunas.
24. Jaunimo linija. [žiūrėta 2010-10-15]. Prieiga per internetą:< <http://www.jaunimolinija.lt/>>
25. Jordan P., Ochman M. (1998). *Savanorių vadybos nevyriausybinėse organizacijose pagrindai*. Vilnius,ISBN9986-9274-0-4.
26. Kardelis, K. (2005). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijaus leidykla.
27. Kas yra savanoris? [žiūrėta 2010-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.savanoris.lt/lt/who_volunteer.php>
28. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. [žiūrėta 2010-10-01]. Prieiga per internetą:< <http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/viii-822.htm>>
29. Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų duomenų bazė. [žiūrėta 1010-10-10] Prieiga per internetą:< <http://www.lrs.lt>>
30. Learning: the treasure within (1996). [žiūrėta 2010-10-17] Prieiga per internetą:< http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/15_62.pdf>

31. Mauro M. (2009). *Motion for a European Parliament Resoluition*. [žiūrėta 2010-11-17]. Prieiga per internetą:< <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0168+0+DOC+XML+V0//EN#title2>>
32. McCaurley S., Lynch R. (2001). *Savanorių vadyba*. Vilnius, ISBN 9986-9274
33. Meier S., Stutzer A. (2008). *Is volunteering rewarding itself?* [žiūrėta 2010-11-25] Prieiga per internetą:< http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1079183>
34. Morrow – Howell, N. (2010). *Volunteering in later life: research frontiers*. Journal of Gerontology: social sciences [žiūrėta 2010-12-19] Prieiga per internetą:< <http://psychogerontology.oxfordjournals.org/content/65B/4/461.full.pdf+html>>
35. Pack D. (2010). Europos bendradarbiavimas profesinio mokymo srityje. [žiūrėta 2010-11-25] Prieiga per internetą:< <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2011-0082&format=XML&language=LT>>
36. Pagrindiniai e-Europos dokumentai:< <http://europa.eu>>
37. Plagnol A. C., Huppert F.A. (2009). *Happy to help?*[žiūrėta 2010-11-26] Prieiga per internetą:< <http://www.sh.ut.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=772648/happy+to+help.pdf>>
38. Ražaitis G. Kaip būti geru savanoriu. Savanorių centras. (2001) Prieiga per internetą:< <http://www.savanoris.lt/projektai.html>>
39. Rupšienė L. (2007). *Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
40. Scurria M. (2009). *Judrus jaunimas: Europos švietimo ir mokymo sistemų tobulinimo pagrindas*. [žiūrėta 2010-11-09] Prieiga per internetą:< <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2011-0169&format=XML&language=LT>>
41. Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika. (2008). Vilnius: Danielius.
42. Suaugusiųjų švietimą reglamentuojantys teisės aktai. [žiūrėta 2010-10-01] Prieiga per internetą:< <http://www.lssa.smm.lt/index.php?id=63>>
43. Šaparnis G. (2000). *Kokybinių ir kiekybinių metodų derinimas, diagnozuojant mokyklos vadybą nestandartizuotu atviro tipo klausimynu*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
44. Targamadžė V. (2006). *Konfliktų kontūrų brėžtis: ugdymo realybės kontekstas*. Vilnius, VPO.
45. Veiklus jaunimas [žiūrėta 2011-02-14] Prieiga per internetą:< <http://www.jtba.lt>>

46. Volunteering as Red Queen Mechanism for cooperation in Public Goods Games. [žiūrēta 2010-12-03] Prieiga per internetą:<<http://www.sciencemag.org/content/296/5570/1129.abstract?sid=d6027a73-d0a2-44de-9623-4f76e90859dd>>

Priedai

- 1 priedas: savanoriško darbo atlikimo sutarties pavyzdys
- 2 priedas: galutinės savanoriško darbo ataskaitos pavyzdys, kurią savanoris rašo pabaigęs tarnybos laikotarpį
- 3 priedas: klausimynas

SAVANORIŠKO DARBO ATLIKIMO SUTARTIS

2010 m. balandžio __ d. Nr. _____

Vilnius

Savanoriškų darbų organizatorius (toliau vadinama – organizatorius) VšĮ neį,
„Naujasis teatras“, įmonės kodas 302247949, Skroblų g. 29-62, LT-03140 Vilnius,
direktorės Svetlanos Laimos Zemleckienės,

ir savanoris _____

(fizinio asmens vardas, pavardė, gimimo data)

sudarė šią neterminuotą Savanoriško darbo atlikimo sutartį:

1. Organizatorius įsipareigoja:

1.1. sudaryti sąlygas atlikti sutartyje numatytą savanorišką darbą;

1.2. suteikti savanoriui informaciją apie atliekamo darbo pobūdį, saugą ir sveikatą;

1.3. šalių susitarimu kompensuoti dėl atliekamų darbų turėtas išlaidas (pajamų, nakvynės, spec. drabužių ir kitas) pagal šių išlaidų faktą patvirtinančius dokumentus;

1.4. _____

(kiti įsipareigojimai)

2. Savanoris įsipareigoja:

2.1. atlikti šį savanorišką darbą: _____

(numatyti konkretų darbą, užduotis ar funkcijas)

2.2. laikytis saugos ir sveikatos darbe reikalavimų;

2.3. tausoti ir efektyviai naudoti organizatoriaus turta.

3. Šioje sutartyje nenumatytos sąlygos aptariamoms šalių susitarimu.

4. Ši sutartis įsigalioja ją pasirašius sutarties šalims.

5. Ši sutartis gali būti nutraukta:

5.1. šalių susitarimu;

5.2. vienai iš šalių nevykdant sutarties sąlygų;

5.3. jei savanoris neatlieka savanoriško darbo daugiau nei 1 mėnesį iš anksto pranešdamas organizatoriaus.

6. Ši sutartis sudaryta dviem egzemplioriais, turinčiais tokią pat juridinę galią. Kiekvienai šaliai.

7. Sutarties šalys ir rekvizitai:

_____
(organizatoriui atstovaujančio asmens pareigos)

_____
(savanorio parašas)

_____
(parašas)

_____
(vardas ir pavardė)

_____
(vardas ir pavardė)

_____
(telefono nr.)

_____
(data)

_____
(data)

Galutinės savanoriško darbo ataskaitos pavyzdys, kurią savanoris rašo pabaigęs tarnybos laikotarpį.

August report

Beginning of month connects on work in new ward, where we tried push on people

to implement components from Washe package. I concentrated my being in Isamba ward, where area leaders had usual difficulties to make people from communities to understand our program and reason why we want to have them components from Washe package. I proceed to Ninge village, where I monitor dishrack, refuse pits, bathing shelters, if people started digging latrine pits and molding bricks for superstructure. This village is progressing from the beginning very fast. Big effort and real help in this area is EHT (environmental health technician), who work in Ninge's clinic, and who mobilizing people in surrounding villages. Lot of people already started digging latrine pits, but some of them were wrong and that is why it is important to do regularly field check, especially now on the beginning of sanitation program. We correct them so there are no more mistakes. In late afternoon I hold presentation about hygiene, which was in place and people were encouraged after, to do more. Very important information is to telling them again and again and again about 30 meters distance between water points and planning latrine so water doesn't get contaminated. In some of the areas people have a privet unprotected water points next to house and this distance is not kept! So we try.

I also found that school has its own Fruit/banana plantation, what makes me really happy.

After we proceed to Mabokunda, which was on the beginning of the month slowest area for progress making. But on the end of the month as you would pass through area you would find dishracks, refuse pits and clean surroundings. And moved to Mungulube, where we find work in progress, people dig pits, and mold bricks already.

This progression check have also a second meaning from the one as a pushing people to do what we want them to do (rise hygiene conditions), and that is to see level of commitments in each village – area, which is going to lead to a number of bags of cement to be received. Not each road is easy to pass and sometimes it is a bit difficult, but we are moving on.

Area
lead
ers'
mee
ting
was
abo
ut
repo
rting
and

planning, saying good-bye to two area leader (Chiwila Chimana Deodetush, and Agnes) who left to Zimbabwe to Frontline and big common action, where we paint whole outside of building and P/L office. There left some small details and simple jobs, which I was finishing following week, when I haven't been busy. (Like second coat at P/L office, black lining outside on building, and painting windows and windows seals). Problem we facing here is that people doesn't respect property others and even building looked nice and clean from beginning of month now has a lot of fingerprints and marks, done especially by kids. Probably there want be a chance for me to change a feisha board around building, so outside lift up could be completely done. But it will stays as a challenge for a next DI's. Most of the people in Samfya doesn't know where is office of Dapp, because even if we are on the main road, we are quite hidden behind trees so it difficult to find it. And we plan to raise a sign so I made a small sketch.

Water in this area at this time is on and off what bringing also consequences especially for a gardens who doesn't have a wells, but are connected to town water as our office. During few weeks, our garden went totally dry and almost everything in passed away. My nursery didn't do much better and from uncounted number of papayas, guavas and kalipefu survived just few kalipefu and one or two papayas. Everything else gets burn by sun.

We delivered cement for slabs to all new areas (Isamba, Musaba, Chinkutula, Kasansa).

I went to my Task week to Nchelenge and Chiengi district in Laupula province, next the deepest lake Mweru in Africa on the border with Congo DR. I suppose to go to Kasama, but I changed it in last minute. Place was nice and similar to Samfya, but had a lots of hills. ☺. In Chiengi, where I was most of my time houses are build like a town in the streets, what amazed me. On question what did you do on task week I would answered, I've traveled, I've moved and whole journey was happening

vehicle I Chiengi we

promotion pleasure I strong clay it's drying (Samfya,

with small accidents, which were to me/us every day, no matter of kind of used. On our way from Nchelenge to stop in some villages and made presentations about hygiene and of firewood saving stove. For my own could work with really fine but very soil, which is almost not cracking while and which I found just in Kamponda Kapamba ward). The same day we reach

Chiengi and Co-P/L Lewis received a phone call that he needs to attend meeting in Ndola. A so we went back. I was quite disappointed of level of project development, which I found in Chiengi, where areas don't have the basics from hygiene promotion and Washe packages. And it is not a new project. On my way back to Samfya bus were stopping all the time for a different breakdowns.

In my absence in Samfya project was masons training for a sunplates making and installing it. They cast three sunplates slabs (2 – 120cm, one 60x60) and were dig five holes for pits, in our garden and neighboring areas.

We get delivered 100 pumps with all equipment, which will be installed in new and old wards, but people needs o pay for them. This water program will start after sanitation program will ends. Samfya's main donor Water

Aid Zambia saying, we cannot bring protected wells to communities before they are done with sanitation improving. To unload the track, count and stored everything inside the office took us one whole day.

All Ngo's in Zambia are jointed in one common action, which is funded by government and ministry of health, called (Zambian national Aids network). And we month are distributing food for 8 clinics in Samfya district. Usually it is mealy meal nshima making), beans, capenta (very fish) , cooking oil. This food is for people suffering from HIV and Aids around areas where clinic is situated. This month it was last time, because contract ends. For me it was for a first time, to drive around the areas, most of them are already known for me. In future we'll see if government renew

ZNAN every (for small

for a the contract.

From beginning of month we got help as a new co-project leader Emanuel Musenge, who just finished

studies in Zimbabwe and came back home to Samfya. Due our busy work and new contract with Water Aid, Ndola HQ let him to stayed here for a few weeks/months and help with program. And work progressed so well. Now it is already two weeks, from time when masons were trained and everyday we are at field for monitoring and delivering needed materials, giving advices and answering on questions. Like this we covering daily almost whole new areas. One group is going one way and another group, other way away from Samfya. This is helping me to know also new wards and areas and so far I've been in 3 new wards (haven't been at Kasansa yet). Work, slabs making is

progressing bit by bit and as always we pushing on mason to do bigger numbers per day, which is achieving. Some areas stagnating because they missing a slabs molds, which are not enough so they need to improvising or wait till work will be done in some other areas.

As a first agreement this slabs for latrines people from communities suppose to receive for free, now situation changed (done by government) and they need to buy them (small 60x60cm for aprox. 4\$). This money would be paid to masons, and they can also be paid by stuff as corn or chickens in the same price. For us it is not much but I see this step will slow down whole operation and program of improving sanitation system in country. And slow down process for reaching Millennium development goals.

We fieldworkers facing lots of time not understanding in communities. I remember stories which P/L and Co-P/L were telling me what were happening during their orientations meetings. Coming back to same communities, where we promised them to receive something and now telling them that they have to buy, it is going to be very difficult and hard job.

At the end of month our Co P/L Eleanor return back to Samfya project after her long time sickness, so we are glad to see her again.

Somehow I don't have a time to go for my explore Zambia week, because here is still something/ a lot to do. I was invited by priest to joint them again on their mission to swamps over the weekend, but I needed to say no.

So my plans for last 4 weeks are to go for explore Zambia week and do some big tree planting promotion (back in Kapamba ward) and ...last 4 weeks...

3 PRIEDAS

Interviu su esamais/buvusiais savanoriais gairės:

1. Bendra informacija:

Vardas, amžius, lytis, tautybė, išsilavinimas, dabartinė veikla/profesija

2. Savanoriško darbo pasirinkimas:

- Kada ir kaip susidomėjote savanoryste?
- Kokios priežastys paskatino įsitraukti į savanorišką veiklą?
- Kodėl jūs nusprendėte, kad būtent ši veikla atitiks jūsų reikmes?
- Ar jus palaikė šeima, artimieji, draugai?

4. Savanorystės motyvacija:

- Kokie buvo Jūsų lūkesčiai pasirinkus dirbti savanorišką darbą? Ko norėjote išmokti ir ką patirti?
- Ar buvo pravedami (ap)mokymai prieš pradėdant savanorišką veiklą? Kokie?

- Išvardinkite asmeninius motyvus, paskatinusius tęsti savanorišką veiklą iki numatyto termino pabaigos.

5. Veiklos krypties pasirinkimas:

- Kur ir kuo dirbote būnant savanoriu? Kaip ilgai?
- Ar radote savanoriškame darbe tokias galimybes, kurios atitiko jūsų interesus?
- Kas nulėmė pasirinkti būtent tą ar kitą veiklos pobūdį?
- Ar dirbote tai, ką niekada nesate dirbęs?

6. Asmeninės veiklos rezultatų apibendrinimas:

- Ką įvardintumėte kaip didžiausią atradimą savanoriškos veiklos eigoje?
- Ką įvardintumėte kaip didžiausią nusivylimą savanoriškos veiklos eigoje?
- Ką naujo patyrėte/išmokote? Ar dirbote tai, ką nesitikėjote kada nors gyvenime dirbti?
- Išvardinkite, ką davė jums asmeniškai savanoriška veikla? Ar pakeitė jus/jūsų gyvenimą?
- Ar savanoriška veikla suteikė galimybę panaudoti savo jau esamus kūrybinius/techninius ar kt. gebėjimus?
- Ar atradote savyje naujus talentus ir gebėjimus? Kokius ir kaip?
- Ar savanoriška veikla turėjo įtakos naujos karjeros pasirinkimui ateityje?
- Ar buvo suteikti apmokymai prieš pradėdant savanorišką darbą? Kokie?
- Jūsų nuomone: ar reikalingi apmokymai savanoriams ir jei „taip“ – kokie?
- Ką pakeistumėte esamose savanorystės programose?
- Ar rekomenduotumėte savanorystę savo draugams/artimiesiems?
- Ar dirbate savanoriu dabar?
- Ar planuojate dirbti ateityje? Kodėl?

Interviu su savanoriškų organizacijų darbuotojais gairės:

1. Bendroji informacija: t.y. amžius, tautybė, išsilavinimas, dabartinė veikla/profesija;

2. Savanorių motyvacijos, lūkesčiai, būkštavimai:

- Kokie išoriniai/vidiniai veiksniai lemia norą savanoriauti? (Ar tai lemia auklėjimas, charakteris, išsilavinimas, socialinė aplinka?)
- Iš kokių šalių žmonės daugiausiai linkę savanoriauti? Kodėl?

- Į kokius klausimus sau turi atsakyti žmogus, prieš pasirinkdamas būti savanoriškos veiklos dalyviu?
- Kokios baimės, būkštavimai trukdo pasirinkti savanorišką veiklą?

3. Savanorystė kaip ugdomasis socialinės sąveikos veiksnys (interpersonalinis aspektas):

- Ar savanorystė ugdo komandinio darbo įgūdžius ar tai daugiau asmeninė atsakomybė už savo veiklą?
- Kaip savanoriška veikla padeda individui integruotis į visuomenę?
- Ar savanoriška veikla stiprina visuomenę? Kaip?
- Kokius išgyvenimus patiria savanoriai? (įveikimo/pergalės išgyvenimas, ribų išgyvenimas, pasitikėjimo vienas kitu išgyvenimas, sprendimo problemų priėmimo išgyvenimas ir t.t.)

4. Savanorystė kaip asmenybės formavimo veiksnys (intrapersonalinis aspektas):

- Kokio išsilavinimo/amžiaus/lyties žmonės dažniausiai linkę savanoriauti?
- Kaip apibūdintumėte „tipišką savanorį“?
- Su kokiais sunkumais susiduria savanorystę pasirinkęs žmogus?
- Kokias kompetencijas, talentus, gebėjimus ugdo savanoriška veikla?
- Kokią naudą duoda savanoriška veikla individui?
- Ar savanoriška veikla padeda realizuoti savo jau esamą potencialą? Kokį?
- Koks savanoriško darbo poveikis asmenybei edukacinių dimensijų kontekste?
- Ar reikia apmokymų ir jei taip, kokie apmokymai reikalingi būsimam savanoriui?
- Kokia turėtų būti apmokymų trukmė?
- Kaip apibūdintumėte sėkmingą savanorystę?